

Demografska, socialna i reproduktivna situacija na Kosovo
Rezultati o popisu za domacinstvo
Jul 2003

Januar 2005

Zahvalivanje:

Radnicima ZSK-ja koji su radili na skupljanje i obradu podataka za ovaj popis.
Na procenjivanje i izradu podataka radili su samostalni savetnici od UNFPA-je : Laurie Lewis
Gilles Roger. Na celokupnu izradu radial je Rhiannon James UNFPA..

Ovaj popis bio bi nemoguc bez fondacije od Suedeske Vlade .

ESK

rr. Zenel Salihu nr. 4

Prishtine

Tel: +381 38 23 51 11

Fax: +381 38 23 50 33

UNFPA

UN House, 14 Pejton City

38000 Prishtine

Tel: +381 38 249 087

Fax: +381 38 249 089

E mail: kosovo.office@unfpa.org

Kosovska Karta

Serbia

Cerna Gora

Albanija

Makedonija

Shkup

Sadržaj

Spisak tabela	5
Poglavlje 1: Ciljevi i organizacija istraživanja	8
1.2 Potreba za drugim demografskim, socijalnim i istraživanjem reproduktivnog zdravlja	8
1.2 Ciljevi istraživanja	9
1.3 Dizajn istraživanja	9
1.3.1 Uzorak	9
1.3.2 Upitnik.....	10
1.3.3 Obuka i rad na terenu	11
1.3.4 Obrada podataka	11
Poglavlje 2: Stanovništvo, stanovanje i domaćinstva	12
2.1 Stanovništvo prema starosti i polu.....	12
2.2 Struktura domaćinstava.....	15
2.3 Karakteristike glave domaćinstva.....	16
2.4 Karakteristike stanovanja	17
2.5 Pokazatelji siromaštva	19
Poglavlje 3: Biografske karakteristike istraženog stanovništva	21
3.1 Biografske karakteristike ispitanika	21
3.2 Bracno stanje	23
3.3 Obrazovni nivo ispitanika	25
3.5 Zaposlenost	27
3.5.1 Zaposleno stanovništvo	28
3.5.2 Zanimanje	30
Poglavlje 4: Plodnost	33
4.1 Trenutna plodnost	33
4.2 Rodena deca još uvek u životu.....	35
4.3 Želje u vezi plodnosti.....	36
Poglavlje 5: Mortalitet	40
5.1 Istorijat i procena kvaliteta podataka.....	40
5.2 Smrti u domaćinstvima tokom proteklih 12 meseci	41
5.3 Procena mortaliteta kod dece koja su umrla	42
5.4 Stopa preživljavanja rodene dece – prilagodene stope	42
5.5 Zaključci o procenama mortaliteta	44
Poglavlje 6: Kontracepcija	45
6.1 Znanje o kontracepciji	45
6.2 Ikada upotrebljena kontracepcija.....	47
6.3 Trenutna upotreba kontracepcije	47

6.4 Mešoviti metod kontracepcije	49
6.5 Trenutna upotreba prema istorijatu porekla	50
6.6 Trenutna upotreba prema statusu žena.....	51
6.7 Metod laktacione amenoreje (LAM)	53
6.8 Izvor kontracepcije	53
6.9 Sporedne pojave kontraceptivnih sredstava	55
Poglavlje 7: Pitanja reprodukcije i seksualnog zdravlja.....	56
7.1 Planiranje porodice	56
7.2 Posete lekaru	57
7.3 Informacije o reproduktivnom zdravlju iz drugih izvora.....	58
7.4 HIV/AIDS/SIDA na Kosovu.....	59
7.5 Znanje o HIV/AIDS/SIDI i metodi sprecavanja HIV-a.....	59
Poglavlje 8: Migracija	62
8.1 Unutrašnja migracija.....	62
8.1.1 Doživotna migracija	63
8.1.2 Unutrašnja migracija 1998-2003	63
8.2 Migrant koji se vracaju iz inostranstva	65
8.3 Odsutni članovi porodice	66
Poglavlje 9: Potreba za daljim istraživanjem.....	67
Literatura	68
Appendix A: Data Quality Table.....	68
Appendix B: Questionnaire.....	69

Spisak tabela

Tabela 2.1 Stanovništvo prema starosti, polu i stanovanju	12
Tabela 2.2 Sastav domaćinstava.....	15
Tabela 2.3 Glave domaćinstava prema bracom stanju, stanovanju i polu.....	17
Tabela 2.4 Vrsta smeštaja i stanarski status prema načinu stanovanja	18
Tabela 2.5 Pogodnosti u domaćinstvima prema stanovanju	19
Tabela 2.6 Dobra u vlasništvu domaćinstava prema načinu stanovanja	20
Tabela 2.7 Prihod domaćinstva prema načinu stanovanja	20
Tabela 3.1 Biografske karakteristike ispitanika	22
Tabela 3.2 Srednja starost pri stupanju u brak prema načinu stanovanja i polu	23
Tabela 3.3 Obrazovno dostignuće prema biografskim karakteristikama: žene	25
Tabela 3.4 Obrazovno dostignuće prema biografskim karakteristikama: muškarci.....	26
Tabela 3.5 Osobe koje trenutno pohađaju školu ili univerzitet prema starosnoj grupi i polu	26
Tabela 3.6 Osobe koje trenutno pohađaju školu prema starosnoj grupi, polu i načinu stanovanja	27
Tabela 3.7 Status ekonomske aktivnosti	28
Tabela 3.8 Stope učesća radne snage, 1999. i 2003. godine.....	28
Tabela 3.9 Procentualna distribucija stanovništva starosti od 15-64 prema polu i načinu stanovanja.	29
Tabela 3.10 Zaposlenost žena.....	31
Tabela 3.11 Zaposlenost muškaraca.....	32
Tabela 4.1 Sadašnja plodnost.....	34
Tabela 4.2 Deca ikada rođena	35
Tabela 4.3 Poređenje TFR i CEB	36
Tabela 4.5 Idealni broj dece.....	37
Tabela 4.6 Idealni broj dece i željeni pol prema starosti i načinu stanovanja.....	38
Tabela 5.1 Smrti u prošloj godini	41
Tabela 5.2 Proporcija dece ikada rođene koja su umrla prema starosti majke i mestu stanovanja	42
Tabela 5.3 Verovatnoća umiranja	43
Tabela 6.1 Znanje o metodama kontracepcije.....	45
Tabela 6.2 Znanje o kontraceptivnim metodama prema biografskim karakteristikama	46
Tabela 6.3 Ikada korišćena kontracepcija	47
Tabela 6.4 Trenutna upotreba kontracepcije	48
Tabela 6.5 Trenutna upotreba kontracepcije prema biografskim karakteristikama	51
Tabela 6.6 Odluka o upotrebi kontracepcije	52
Tabela 6.7 Odluka o upotrebi kontracepcije prema biografskim karakteristikama	52
Tabela 6.8 Izvor modernih metoda kontracepcije	54
Tabela 6.9 Iskustva sa porednim efektima kod žena koje koriste moderne metode kontracepcije	55
Tabela 7.1 Diskutovanje o planiranju porodice.....	56
Tabela 7.2 Zdravstvene posete	58
Tabela 7.3 Znanje o HIV-u	59
Tabela 7.4 Znanje o načinima za izbegavanje HIV-a.....	61

Tabela 8.1 Doživotni migranti prema regionima, 2003. godina	63
Tabela 8.2 Unutrašnja migracija tokom pet godina za osobe starosti od pet godina i više ..	64
Tabela 8.3 Broj ulaznih migranata koji prelaze iz jednog regiona i opštine.....	65
Tabela 8.4 Zemlja stanovanja, pre pet godina, za stanovnike povratnike	66
Tabela 8.5 Prijavljeni odsutni članovi porodice	66

Poglavlje 1: Ciljevi i organizacija istraživanja

1.2 Potreba za drugim demografskim, socijalnim i istraživanjem reproduktivnog zdravlja

Nakon konflikta u 1999. godini postojala je neophodna potreba za tekucim ekonomskim, društvenim i demografskim podacima da bi se pomogla rekonstrukcija i razvoj Kosova. Kao reakcija na ovu potrebu UNFPA je u partnerstvu sa Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM) i Statističkom kancelarijom Kosova (SOK), a uz finansijsku pomoć Kanadske Vlade, sprovela prvo *Demografsko, socijalno i istraživanje reproduktivnog zdravlja* širom Kosova u periodu od novembra 1999. godine do februara 2000. godine.

Istraživanje iz 1999. godine pružilo je prvu pouzdanu sliku situacije. Uprkos problemima u izradi i nabranju istraživanja, koje je sprovedeno tokom teških vremena, ono je dalo neke dragocene rezultate. Među evropskim stanovništvom, na primer, starenje predstavlja jedno kritično pitanje pošto proporcija stanovništva iznad 60 godina starosti naglo raste zbog opadanja stopa nataliteta i niskog mortaliteta. Za razliku od toga, visoki režimi mortaliteta i fertiliteta na Kosovu u godinama pre istraživanja, rezultirali su distribucijom stanovništva među kojim je jedna trećina mlada od 15 godina i jedna polovina mlada od 25 godina. Podaci o stanovništvu iz ovog istraživanja pokazali su takođe da je veliki broj stanovnika Kosova u radnoj dobi bio izvan Kosova u vreme kad je ovo istraživanje sprovedeno, a novac koji su slali dao je veliki doprinos lokalnoj privredi. U izveštaju istraživanja istaknuti su niski stepen učešća žena u privredi, dalja nejednakost između muškaraca i žena u obrazovanju i finansijska zavisnost većine žena, a to su nalazi koji su kasnije potvrđeni u istraživanjima koja su vršili Ministarstvo obrazovanja i Svetska banka. Rezultati istraživanja takođe su pokazali da manje od 10% žena i muškaraca u reproduktivnom dobu koristi kontraceptivna sredstva.

U nedostatku drugih podataka, rezultati dobijeni tokom istraživanja vršenom u 1999. godini i dalje se koriste kao osnova za formulisanje politike i programa unutar relevantnih ministarstava, NVO, multilateralnih i bilateralnih agencija. Jasno je da su neki od podataka još uvek veoma važni, kao što su veliki broj ljudi kojima je neophodno obrazovanje i mogućnosti za zapošljavanje. Ministarstvo zdravlja i zajednica donatora svesni su želje za manjim porodicama i shvataju hitnu potrebu za poboljšanim izborom kontraceptivnih sredstava za pojedince i parove. Šta god se dešava sa plodnošću žena, ipak postoji zabrinutost da će doći do nastavka broja porodaja kako veliki broj adolescenata Kosova bude ušao u reproduktivno doba.

Međutim, s obzirom na teške okolnosti u kojima je vršeno istraživanje, neki od rezultata iz 1999. godine su od nepoznate tačnosti. Zato je, osim mogućnosti uključivanja novih tema, takođe razmišljano da bi se jednim novim istraživanjem mogli dobiti tačniji rezultati.

U oktobru 2002. godine, Svetska banka je preporučila¹ jedno puno Zdravstveno i demografsko istraživanje. Naravno da postoji i široko priznata potreba za punim popisom stanovništva. Zakon o popisu stanovništva potpisan je decembra 2004. godine, ali zbog brojnih logističkih, tehničkih i finansijskih razloga nije moguće sprovesti jedan potpuni popis pre 2006. godine. Stoga je u julu mesecu 2003. godine sprovedeno jedno istraživanje pod nazivom Demografsko, socijalno i istraživanje reproduktivnog zdravlja na Kosovu, pri čemu je UNFPA bila izvršna agencija uz finansijsku podršku Vlade Švedske (SIDA).

1.2 Ciljevi istraživanja

S obzirom na nagle promene koje se događaju na Kosovu, na odsustvo ažuriranih podataka koji bi bili dobijeni popisom i na probleme koji postoje u tumačenju vitalne statistike za koju se zna da u vezi nje nema dovoljno izveštaja, donosioci odluke postali su još svesniji da postoji potreba za jednim drugim demografskim istraživanjem i istraživanjem zdravlja. Smatrano je da će istraživanje poslužiti u brojne važne svrhe:

- Ono bi pružilo pouzdane, relevantne i ažurne informacije neophodne za sadašnje napore koji se ulažu u razvoj Kosova;
- Ono bi pružilo osnovu za upoređivanje sa rezultatima istraživanja iz 1999. godine, čime bi poslužilo i kao marker za promene koje su se dogodile tokom poslednjih godina;
- Ono bi pružilo podršku onim ljudima koji zastupaju potpuni popis stanovništva i jačanju vitalnog sistema registracije;
- Ono bi obezbedilo mehanizme za jačanje tehničkog kapaciteta Statističke kancelarije Kosova (SOK) i drugih aktera u planiranju demografskih i zdravstvenih istraživanja, radu na terenu, analizi i korišćenju podataka.

1.3 Dizajn istraživanja

1.3.1 Uzorak

Okvir za uzorkovanje sastojao se od spiska od oko 3 200 Oblasti istraživanja (EA). Uzorak za ovo istraživanje (DHS) bio je slojeviti π ps uzorak sa verovatnoćom selekcije proporcionalnom broju domaćinstva u svakoj oblasti istraživanja (EA) unutar okvira. Oblasti istraživanja (EA) bile su podeljene prema regionu (7), etničkom poreklu (ne-Srbi / Srbi) i na urbane/ruralne. Domaćinstva u 400 izabranih oblasti istraživanja bila su poredana i jedan uzorak drugog reda na osnovu 8 domaćinstava uzet je iz spiska svake od oblasti istraživanja, sa jednakom verovatnoćom selekcije. Stoga je planirana velicina uzorka iznosila 3 200 domaćinstava.

¹ U ovom izveštaju *Izveštaj o prioritetima javne potrošnje za Kosovo*

Težine, w_i , izračunate su kao $w_i = (1/\pi_i) \times (N_i/8)$, pri čemu je π_i verovatnoća da je i -ta oblast istraživanja obuhvaćena u uzorku, a N_i je broj navedenih domaćinstava u i -toj oblasti istraživanja (EA).

Zbog neodazivanja intervjuisano je samo 7 domaćinstava u 8 oblasti istraživanja. U tih 8 oblasti istraživanja (EA) težine su prilagođene radi kompenzovanja neodazivanja. Stoga je ukupan broj intervjuisanih domaćinstava bio 3,192 u 196 naselja, 283 statističke oblasti i 400 oblasti istraživanja. Neodaziv je veoma mali i neće nepovoljno uticati na kvalitet istraživanja.

Nedostatak popisa stvarao je probleme u izradi jednog savremenog okvira uzorkovanja. Postavljalo se pitanje da li je moguće ili nije moguće dobiti pouzdane procene iz istraživanja zasnovanom na okviru oblasti istraživanja sa netacnim brojem domaćinstava. Osnovni zahtev je da okvir treba da pokriva celokupnu teritoriju Kosova. Nedostatak znanja o stvarnom broju domaćinstava unutar svake oblasti istraživanja u okviru, ne bi trebao da izazove bilo kakvu sistematičnu grešku u procenama *sve dok je spisak izabranih* oblasti istraživanja u prvoj fazi kompletan i bez velikih grešaka. S obzirom na potencijal za greške posvećena je velika pažnja strogom poštovanju procedura izbora uzorka i obezbeđivanju da identifikacija izabranih domaćinstava na terenu bude pravilno kontrolisana, s tim da rezultat grešaka u uzorkovanju i sličnih grešaka koje ne potiču od uzorkovanja bude minimalan.

Međutim, tokom početne provere na terenu otkriveno je da je spisak bar nekih oblasti istraživanja bio nepotpun. Spisak domaćinstava je revidiran radi korekcije problema. Treba imati na umu da ako je broj domaćinstava na spisku manji od stvarnog broja domaćinstava, da će i težine (faktori rasta) biti suviše mali. Takođe treba imati u vidu da ako nema greške u broju domaćinstava u okviru koji se koristi za merenje veličine, onda možemo očekivati jednu manju komponentu varijacije tačke procene iz prve faze uzorka. Nasuprot tome, kad je broj netacan *varijacija* će se povećati. Mi se nadamo da je broj domaćinstava u okviru približno jednak stvarnom broju domaćinstava. Ako to nije slučaj, onda će procene ipak biti nepristrasne sve dok je spisak izabranih oblasti istraživanja tavan, ali će se time povećati variranje procena.

Netacne težine će uglavnom uticati na apsolutne brojeve; ali će imati manjeg uticaja na proseke i procentne procene. Što se tiče problema u vezi nedostatka jednog pouzdanog okvira za popis stanovništva, nemoguće je znati pravi obim greške u težinama. Iz tog razloga, nalazi u ovom izveštaju uglavnom su predstavljeni kao procentualne distribucije.

1.3.2 Upitnik

Postavljanje istih pitanja koja su postavljena u 1999. godini bilo je od velike koristi, pošto je time stvorena osnova za upoređivanje i merenje nedavnih promena. Pored zadržavanja većine pitanja, opšta struktura upitnika takođe je slična prvom krugu koji sadrži jedan kontrolni list, komponentu o domaćinstvima i jednu individualnu komponentu. Kao i u 1999. godini, opšti deo individualnog upitnika dat je svim članovima domaćinstva. Međutim, neke izmene su neminovne; na primer, pitanja u vezi plodnosti i zaposlenosti izmenjena su da što više budu uskladeni sa međunarodnom praksom. Pitanja u vezi

kontracepcije i plodnosti ogranicena su na žene starosti između 15-49 godina u nadi da će jace težište na ženama u reproduktivnom dobu poboljšati kvalitet odgovora. Iz istog razloga, pitanja u vezi plodnosti ogranicena su na istorije radanja, a ne na potpunijim istorijama trudnoce koje su obuhvacene u istraživanju iz 1999. godine.

Nakon obimnih diskusija sa akterima ubacen je i jedan broj novih pitanja, posebno iz oblasti reproduktivnog zdravlja koja ukljucuje i znanje o AIDS-u (radi punog pregleda upitnika procitajte dodatak).

1.3.3 Obuka i rad na terenu

Terenski radnici obucavani su u toku dva dana, od 6.-7. jula 2003. godine. Pripremljen je detaljan prirucnik za obuku koji je služio i kao referentni prirucnik tokom popisa. Obuku je sprovodilo više osoblje SOK.

Rad na terenu izvršen je tokom tri sedmice u julu 2003. godine. Za to je korišćeno ukupno 82 popisivaca. Uspostavljeno je nekoliko nivoa nadzora kako bi se obezbedilo sprovođenje intervjuja visokog kvaliteta. U istraživanju je korišćeno 14 nadzornika i upravnika za kontrolu kvaliteta iz regionalnih kancelarija i iz glavnog štaba SOK.

1.3.4 Obrada podataka

Rucno proveravanje obrazaca je izvršeno u regionalnim kancelarijama odmah nakon završetka terenskog rada, a ozbiljnije greške rešavane su na terenu. Obrasci su poslani u kancelariju SOK u Pristini gde su podaci šifrovani. Obuceno je jedanaest službenika za unos podataka i oni su završili unošenje podataka. Osoblje SOK pripremiło je specifikacije za obradu i završilo je obradu podataka krajem novembra 2003. godine. U pocetku, kao i u 1999. godini sistem za obradu podataka izraden je uz upotrebu programa MS ACCESS. Ovaj sistem se smatrao nedovoljno fleksibilnim da bi ocistio fajlove podataka ili obrazovao tabele. Kao rezultat podaci su usnimljeni u SPSS fajlove radi dovršavanja istraživanja.

Poglavlje 2: Stanovništvo, stanovanje i domacinstva

U ovom poglavlju dat je rezime demografskih karakteristika i karakteristika domacinstava stanovništva u domacinstvima, uključujući starost, pol, mesto stanovanja, strukturu domacinstava i zgrada domacinstava. Podaci sadržani u ovim karakteristikama važni su za razumevanje i tumačenja nalaza istraživanja.

2.1 Stanovništvo prema starosti i polu

Sastav stanovništva prema starosti i polu predstavlja rezultat ranijih rođenja, smrti i migracija. On stoga daje mnoge pokazatelje u vezi novijeg demografskog ponašanja kao i veoma važne promenljive vrednosti za proučavanje mortaliteta, plodnosti i zdravlja. U tabeli 2.1 prikazana je distribucija stanovništva u domacinstvima na osnovu starosnih grupa sa rasponom od pet godina, a prema stanovanju u urbanim ili ruralnim sredinama i polu. Ove informacije upotrebljene su za izradu piramida stanovništva prikazanih u slici 2.1.

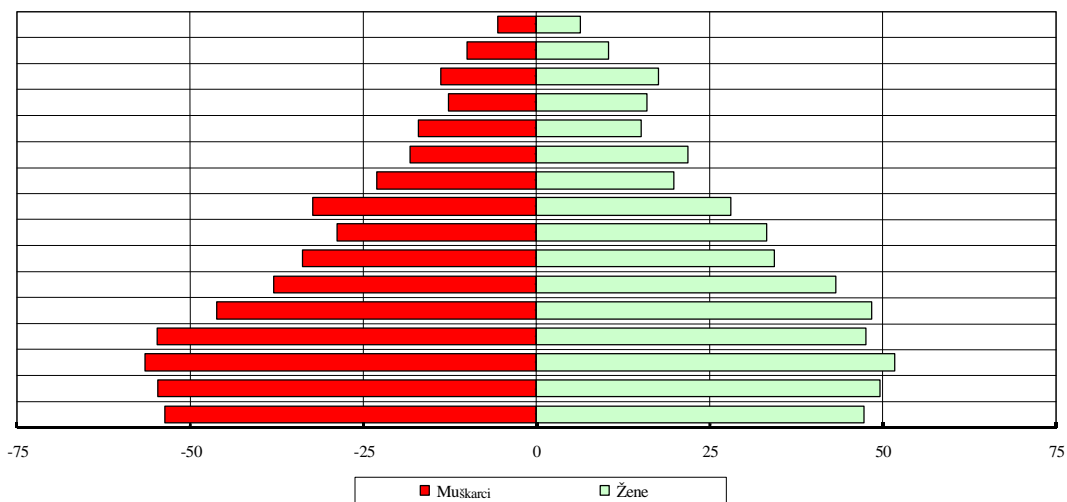
Starost	Urbano			Ruralno			Ukupno		
	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno	Muški	Ženski	Ukupno
0-4	9.9	9.0	9.4	11.5	10.6	11.0	11.5	10.6	11.0
5-9	10.5	9.7	10.1	11.3	10.3	10.8	11.3	10.3	10.8
10-14	10.7	10.2	10.4	11.7	10.8	11.3	11.7	10.8	11.3
15-19	9.7	9.6	9.6	10.8	9.8	10.3	10.8	9.8	10.3
20-24	9.9	9.2	9.5	9.3	9.9	9.6	9.3	9.9	9.6
25-29	7.9	8.8	8.4	7.7	9.1	8.4	7.7	9.1	8.4
30-34	6.4	8.0	7.2	6.2	6.9	6.6	6.2	6.9	6.6
35-39	6.2	6.1	6.2	5.7	6.8	6.3	5.7	6.8	6.3
40-44	6.0	6.2	6.1	6.5	5.4	5.9	6.5	5.4	5.9
45-49	5.2	5.3	5.3	4.3	4.1	4.2	4.3	4.1	4.2
50-54	4.8	4.8	4.8	3.5	3.7	3.6	3.5	3.7	3.6
55-59	4.0	4.6	4.3	2.9	2.7	2.8	2.9	2.7	2.8
60-64	3.5	2.2	2.8	2.4	3.1	2.7	2.4	3.1	2.7
65-69	2.2	2.4	2.3	2.4	3.0	2.7	2.4	3.0	2.7
70-74	1.5	2.0	1.8	2.0	1.8	1.9	2.0	1.8	1.9
75-79	0.7	1.1	0.9	1.1	1.0	1.0	1.1	1.0	1.0
80-84	0.5	0.6	0.5	0.4	1.7	0.5	0.4	0.7	0.5
85+	0.2	0.3	0.3	0.4	0.3	0.3	0.4	0.3	0.3
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Ukupan broj stanovništva u domacinstvima tokom istraživanja iznosio je 18 603. Više od jedne polovine (55 procenata) stanovništva pripada starosnoj grupi od 15-59 godina; ova

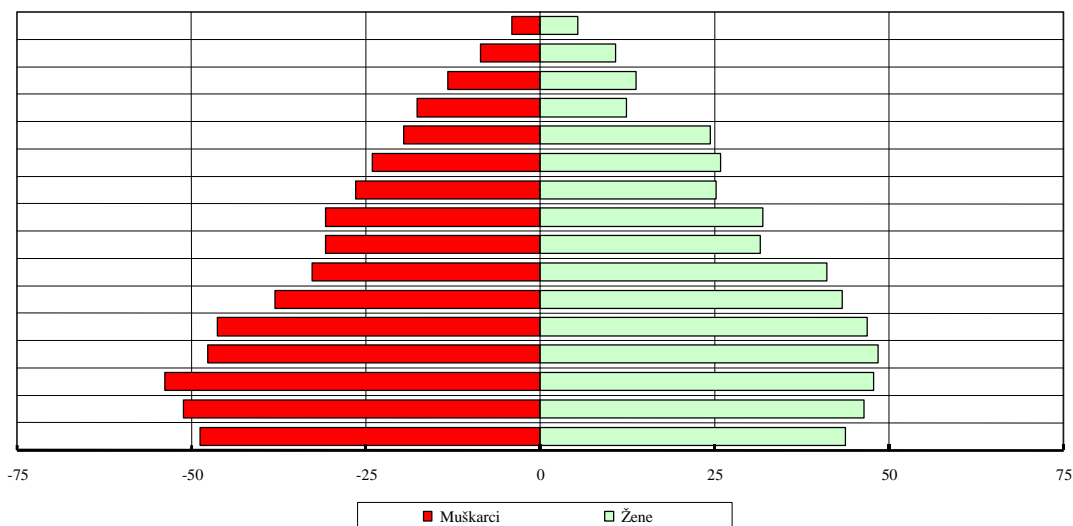
starosna grupa pominje se i kao ekonomski aktivno stanovništvo. Proporcija ljudi koja pripada ovoj starosnoj grupi je nešto veća u urbanim oblastima nego u ruralnim (57 procenata naspram 55 procenata). Skoro jedna trećina (32 procenata) stanovništva su deca mlada od 15 godina. Starosna struktura Kosova prikazana je na slici 2.1.

Slika 2.1 Piramide stanovništva

Kosovo RURALNO - 2003

Kosovo URBANO-2003

Veliki deo stanovništva ispod 15 godina starosti mogao bi da predstavlja funkciju osiromašenja ljudi u srednjim radnim godinama, što pruža dokaze da je prekomorska migracija bila veoma intenzivna tokom poslednjih godina. Ovo dokazuje i činjenica da su glave domaćinstava prijavljivale veliki broj osoba koje su živele u inostranstvu u vreme

sprovođenja istraživanja. Procenat osoba starijih od 60 godina nije veliki u poređenju sa Evropskim standardima, ali će sa opadanjem mortaliteta i plodnosti taj broj najverovatnije porasti tokom narednih nekoliko decenija.

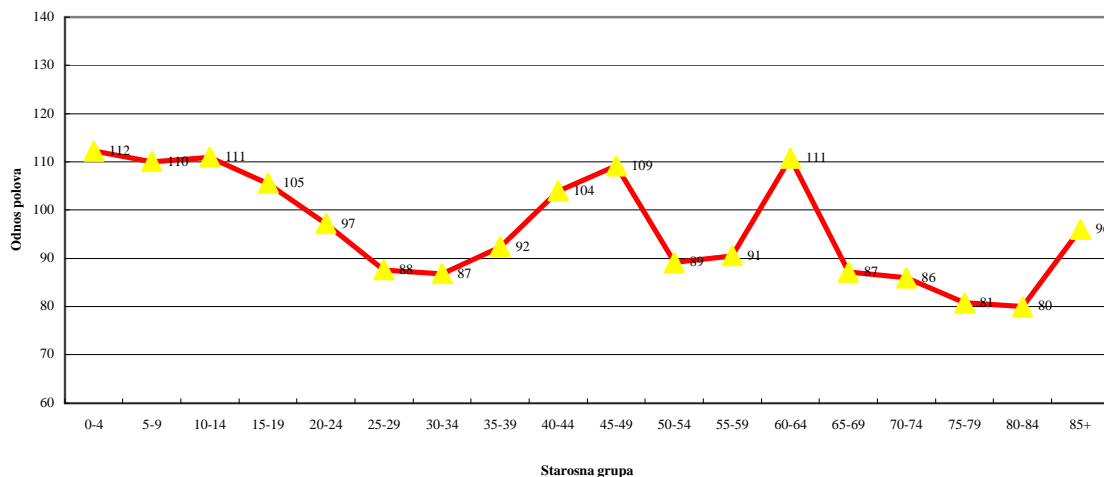
Osnova piramida predstavlja najnoviju plodnost; u jednoj tipičnoj piramidi osnova se širi kako raste broj rođenja svake godine. Opadajuće širine precki pri osnovi ove strukture ilustruju kako se plodnost nalazi u opadanju na Kosovu. To će biti dalje objašnjeno u poglavlju 4. Druga odlika koju valja napomenuti jeste i sužavanje precki pri starostima od 30-39 godina, posebno za muškarce. Ovo sužavanje može donekle da bude rezultat povećanog mortaliteta tokom sukoba, ali za veći deo uzrok je selektivna emigracija prema starosti i polu koja se javljala u prošlosti. Zbog metodoloških problema u merenju međunarodne migracije, ovo nije tema koja je detaljno obradena u istraživanju. Ipak, neki pokazatelji o osobama koje su živele u inostranstvu u vreme sprovođenja istraživanja, dati su u poglavlju 8.

Relativno mali broj žena koje su sada dostigle starost od 30-40 godina rodice manje dece nego normalno distribuirano stanovništvo. Broj žena u svojim ranim reproduktivnim godinama je ipak znatno veliki i stoga će doprineti povećanju broja rođenja, bez obzira na činjenicu što žene danas radaju manje dece nego ranije. U dugoročnom pogledu, međutim, posledice smanjene plodnosti tokom poslednjih nekoliko godina zauzvrat će dovesti do stvarnog opadanja broja rođenja.

U slici 2.2 prikazani su odnosi polova uzeti iz rezultata istraživanja. Odnosi polova predstavljaju broj muškaraca u svakoj starosnoj grupi na stotinu žena. Nivo i ponašanje odnosa polova na Kosovu vredni su pomena. U mnogim društvima, odnosi polova pri rođenju variraju između 103 i 105 muških rođenja na svakih 100 ženskih rođenja. Tokom 5 godina nakon rođenja, kada je mortalitet veoma visok, zabeležen je prekobrojni mortalitet muške dece. Međutim, na Kosovu, odnosi polova kod starosti od 0-19 godina su konstantno veoma visoki, sa opsegom između 107 i 109. Moglo bi se argumentovati sa razlogom da nije prijavljivani celokupan broj rođene ženske dece, s obzirom da nam je poznato da se na Kosovu više želi rođenje muške dece. Međutim, način na koji je pripremljeno istraživanje stanovništva u domaćinstvima i način na koji su beležene istorije rođenja žena u reproduktivnim godinama, mogućnost velikih pristrasnosti u selekciji skoro da je isključena. Iako je ovaj fenomen primećen i u statistikama iz drugih izvora, pogotovu u vitalnoj statistici, njena pojava u istraživanju mora da ukazuje na potrebu za daljim ispitivanjem.

Razlike u polovima koje su rezultat selektivne migracije prema polovima već su pomenute. Na slici 2.2 jasno je prikazano da na Kosovu ima više žena nego muškaraca starosti između 20-40 godina. Međutim, u poglavlju 8 ćemo videti da broj odsutnih muških i ženskih članova domaćinstava iz ove starosne grupe, a koji su prijavile glave domaćinstava, nije dovoljan da bi se objasnili dominantni odnosi polova u tim starosnim grupama. Na slici 2.2 takode je prikazana jedna prilično neuravnotežena šema odnosa polova nakon starosti od 40 godina. Za otkrivanje uzroka ove šeme neophodno je dalje istraživanje; velika je verovatnoća da je ona uzrokovana prostim pogrešnim prijavljivanjem starosti.

**Slika 2.2. Odnos polova
Kosovo, 2003. god.**

2.2 Struktura domaćinstava

Za ovo istraživanje bilo je važno obezbediti da osobe koje obično žive na Kosovu budu pripisane samo jednom domaćinstvu². Bilo je važno da, s obzirom na povezanost koju su ljudi sa Kosova osećali prema svojim članovima porodice koji su živeli u inostranstvu tokom sprovođenja istrage, statistička definicija statusa stanovnika u vreme vršenja istraživanja bude jasna.

Tradicionalna kosovska domaćinstva su velika. U tabeli 2.2 prikazana je distribucija domaćinstava prema veličini domaćinstva i prema urbanom ili ruralnom načinu stanovanja.

Tabela 2.2 Sastav domaćinstava			
Procentualna distribucija domaćinstava po veličini domaćinstva, a na osnovu urbanog-ruralnog načina stanovanja.			
Karakteristike	Urbano	Ruralo	Ukupno
Broj uobicajenih članova			
1	2.7	1.5	1.9
2	7.1	4.3	5.2
3	9.4	6.2	7.3

² Tokom istraživanja domaćinstvo je bilo definisano kao “zajednica osoba koje žive zajedno i jedu zajedno i dele svoje prihode. Domaćinstvo se sastoji od jedne ili više porodica koje mogu da imaju članove koji ne pripadaju bilo kojoj od porodica u domaćinstvu. Osoba koja živi sama treba da bude smatrana domaćinstvom sa jednom osobom. Takođe možete naći domaćinstva u kojima zajedno žive osobe koje nisu u srodstvu”.

Tabela 2.2 Sastav domaćinstava			
Procentualna distribucija domaćinstava po veličini domaćinstva, a na osnovu urbanog-ruralnog načina stanovanja.			
4	17.7	10.6	12.9
5	20.8	14.2	16.4
6	15.4	15.8	15.7
7 ili više	26.8	47.3	40.6
Ukupno	100	100	100
Broj porodica u domaćinstvu			
1	73.3	64.6	69.6
2	20.9	25.7	23.0
3	4.6	7.0	5.6
4 ili više	1.2	2.8	1.8
Ukupno	100	100	100

Na Kosovu se domaćinstva često sastoje od jedne proširene porodične jedinice koja obuhvata nekoliko generacija. Kao rezultat toga ima relativno malo domaćinstava sa jednom osobom. Više od 59 procenata domaćinstava ima najmanje 6 članova, ruralna domaćinstva su veća od urbanih. 47 procenata urbanih domaćinstava ima 7 ili više članova, u poređenju sa 27 procenata ruralnih domaćinstava. Procenjeno je da je prosečna veličina domaćinstva na Kosovu 6.4 osoba.

Ne samo da su porodice velike, već se i domaćinstva često sastoje od više nego jedne porodice. Kao što se može videti u tabeli 2.2 ukupno oko 70 procenata domaćinstava sastavljeno je od jedne jedine porodice. Preostalih 30 procenata domaćinstava sadrže dve ili više porodica; 23 procenta domaćinstava imaju dve porodice i nešto više od 7 procenata tri ili više porodica. Ruralna domaćinstva u proseku se sastoje od više porodica nego urbana domaćinstva. Na primer, u urbanim oblastima manje od 5 procenata domaćinstava sastoji se od tri ili više porodica u poređenju sa 7 procenata u ruralnim oblastima.

2.3 Karakteristike glave domaćinstva

Glava domaćinstva bila je ona osoba koju su drugi članovi domaćinstva smatrali 'glavom'. Ta izabrana osoba bi često bila, mada ne uvek, glavni donosilac zarade. U tabeli 2.3 prikazana je distribucija domaćinstava prema polu glave domaćinstva za urbani i ruralni način stanovanja. Većina glava domaćinstava su muškarci koji čine više od 93 procenata ukupnog broja.

Kao što je prikazano u tabeli 2.3, 88 procenata glava domaćinstava su trenutno u braku. Distribucija prema polu označavaju obeležene razlike. Više od 93 procenata muških glava domaćinstava je oženjeno. Za razliku od toga, kod žena manje od 28 procenata je udato. Veća proporcija ženskih glava porodica nije oženjena nego što je to slučaj kod muških glava porodice. Ali najupečatljivija razlika u distribucijama odnosi se na udovce i

udovice. Više od 65 procenata muških glava domaćinstva su udovci, u poređenju sa manje od 4 procenata udovica ženskih glava domaćinstva. Jasno je da je ovo rezultat selektivnog mortaliteta prema polu.

Što se tice muških glava porodica, razlike između urbanih i ruralnih stanovnika su male. Međutim, za žene ovde su razlike važne. Procentualni iznos udatih ženskih glava porodica u urbanim oblastima je posebno nizak, manji od 13 procenata. Međutim, procentualni iznosi za neudate, razvedene i udove ženske glave porodica su veći nego u ruralnim oblastima. Procenat ženskih glava porodica udovica je posebno visok u urbanim oblastima i kreće se oko 77 procenata. Ova urbana domaćinstva koja vode udovice verovatno spadaju među najugroženija, što ukazuje na potrebu za daljim istraživanjem.

<u>Tabela 2.3 Glave domaćinstava prema bračnom stanju, stanovanju i polu</u>							
Procentualna distribucija domaćinstava prema bračnom stanju glave domaćinstva na osnovu pola i urbanog-ruralnog načina stanovanja.							
Karakteristika	Urbano		Ruralno		Ukupno		Ukup.
	Muški	Ženski	Muški	Ženski	Muški	Ženski	
Bracno stanje							
Neož./Neudata	3.7	6.9	2.1	4.8	2.6	5.7	2.8
Oženjen/Udata	92.5	12.7	93.6	38.7	93.3	27.6	88.2
Razveden-a	0.2	3.4	0.4	0.2	0.3	1.6	0.4
Udovac/Udovica	3.6	77.0	3.9	56.3	3.8	65.1	8.6

2.4 Karakteristike stanovanja

Tokom istraživanja postavljena su pitanja u vezi vrste zgrade u kojima žive ispitanici i u vezi statusa stanovanja u toj zgradi. Ovi podaci prikazani su u tabeli 2.4. Vecina ispitanika iz uzorka (86 procenata), živelo je u kucama opisanim kao smeštaj za jednu porodicu, opisane prema karakteristikama jednog ulaza u kucu. Međutim, postoje razlike između urbanih i ruralnih oblasti; preko 28 procenata urbanih stambenih jedinica su kuće za više porodica ili apartmani, u poređenju sa 6 procenata ruralnih stambenih jedinica. 98 procenata domaćinstava živi u kucama ili stanovima koji se pominju kao konvencionalni smeštaj. U urbanim oblastima, više od 1 procenta stambenih jedinica opisano je kao kolektivni smeštaj. U ruralnom uzorku nije obuhvaćen kolektivni smeštaj.

Vecina kuća i stanova je u vlasništvu stanara. Preko 95 procenata domaćinstava tvrde da su vlasnici kuće ili stana u kojem žive; 1.4 procenta tvrde da su stanari i 3.5 procenata je izjavilo da žive u kuci ili stanu pod nekim drugim aranžmanom. Veći broj ruralnih stanara tvrdi da su vlasnici svojih kuća ili stanova nego što je to slučaj kod urbanih stanara. (98 procenata prema 90 procenata).

Tabela 2.4 Vrsta smeštaja i stanarski status prema nacinu stanovanja			
Procentualna distribucija vrste smeštaja i stanarskog statusa prema polu i urbanom-ruralnom stanovanju.			
Karakteristika	Urbano	Ruralno	Ukupno
Vrsta gradevine			
Jedna stambena jedinica	71.6	93.7	86.3
Dve ili više stambenih jed.	28.4	6.3	13.7
Vrsta smeštaja			
Kuca ili stan	97.9	98.3	98.2
Nekonvencionalni ³	0.9	1.7	1.4
Kolektivni ⁴	1.2	0	.4
Stanarski status			
Vlasnik	89.6	97.7	95.1
Stanar	3.6	0.4	1.4
Ostalo	6.8	1.9	3.5

Ispitanici su bili zamoljeni da daju specifične informacije o uslovima u njihovim domaćinstvima. Svakom ispitaniku procitan je spisak i oni su upitani da li njihov smeštaj gde žive obuhvata određene pogodnosti. U tabeli 2.5 navedene su glavne stambene karakteristike urbanog i ruralnog nacina stanovanja.

Skoro sva domaćinstva na Kosovu imaju električnu struju (98 procenata). Jedna od najvažnijih zabrinutosti u vezi javnog zdravlja jeste da se domaćinstvima obezbedi pristup tekućoj pijacnoj vodi. Tokom istraživanja, svako domaćinstvo je upitano o glavnom izvoru pijace vode. Što se tice Kosova, 52 procenata domaćinstava imaju pristup vodi iz vodovoda koja se smatra bezbednom za pice. Međutim, najupečatljivija odlika jeste velika razlika koja postoji između urbanih i ruralnih oblasti. U urbanim oblastima više od 92 procenata domaćinstava ima pristup vodi iz vodovoda u poredenju sa 33 procenata ruralnih domaćinstava. Više od jedne polovine ruralnih domaćinstava zavisi od snabdevanja pijacom vodom iz svojih bunara. 20 procenata ruralnih domaćinstava koriste vodu iz zatvorenog bunara ili bušotine, a alarmantno je da nešto ispod jedne četvrtine ruralnih domaćinstava koristi vodu iz otvorenih bunara, što može da predstavlja jedan veliki rizik po zdravlje.

Što se tice ostalih pogodnosti, urbana domaćinstva imaju veliku prednost nad ruralnim domaćinstvima. Vecina urbanih domaćinstava izjavila je da imaju unutrašnji toalet, unutrašnje kupatilo/ tuš i kuhinju. Preko 20 procenata urbanih domaćinstava imaju centralno grejanje; dok u ruralnim domaćinstvima taj broj iznosi 2 procenata.

³ Primeri nekonvencionalnog smeštaja su prodavnice ili skloništa

⁴ Primeri kolektivnog smeštaja su radnički smeštaj na gradilištima ili barake

Tabela 2.5 Pogodnosti u domacinstvim prema stanovanju			
Procentualna distribucija domacinstava prema pogodnostima stanovnja na osnovu urbanog-ruralnog nacina stanovanja.			
Karakteristika	Urbano	Ruralno	Ukupno
Elektricitet	99.3	96.8	97.6
Izvor pijace vode			
Voda iz vodovoda unutar smeštaja	92.2	33.2	52.3
Voda iz vodovoda izvan smeštaja	1.6	5.5	4.2
Javna cesma	0.4	2.2	1.6
Voda iz otvorenog bunara	2.6	27.4	19.3
Voda iz pokrivenog bunara ili bušotine	3.0	28.0	19.9
Površinska voda iz izvora/reke/bare		3.3	2.2
Cisterna/kamion	0.1	0.2	0.2
Centralno grajanje	20.8	2.2	8.2
Unutrašnji toalet	94.3	70.9	78.5
Unutrašnje kupatilo ili tuš	89.0	51.4	63.3

2.5 Pokazatelji siromaštva

Raspoloživost trajnih dobara može se uzeti kao približni pokazatelj društveno-ekonomskog statusa. U tabeli 2.6 prikazana je distribucija trajnih dobara i nacina prevoza među domacinstvima. Visoke stope vlasništva nad televizorom ili radio aparatom uveravaju nas da većina domacinstava ima pristup bar jednom od tih sredstava javnog informisanja. Skoro polovina domacinstava izjavilo je da imaju mobilni telefon. Fiksni telefoni su manje rašireni i samo oko 27 procenata domacinstava ima fiksni telefon. Kompjuterski pristup je skoro sigurno u porastu, mada je zasicenje još uvek nisko, a 9 procenata tvrde da imaju kompjuter u vlasništvu.

Vlasništvo domacinstva nad prevoznim sredstvom je prilično uravnoteženo između ruralnih i urbanih oblasti, pri čemu je oko jedna polovina broja domacinstava izjavila da poseduju automobil, kombi ili kamion; slični su procentualni odnosi između urbanih i ruralnih domacinstava koja su izjavila da poseduju motocikl (mada je stopa mnogo niža). Iz očiglednih razloga vlasništvo nad traktorima je mnogo veći u ruralnim oblastima gde je više od 30 procenata domacinstava izjavilo da poseduje traktor. Posedovanje telefona ili kompjutera još uvek spada u red luksuza u ruralnim oblastima.

Tabela 2.6 Dobra u vlasništvu domaćinstava prema načinu stanovanja			
Procentualna distribucija domaćinstava koja poseduju razna trajna dobra prema urbanom-ruralnom načinu stanovanja.			
Trajno potrošacko dobro	Urbano	Ruralno	Ukupno
Televizor	96.8	90.1	92.3
Radio	84.8	77.0	79.5
Frižider	90.4	76.6	81.1
Telefon	60.7	10.5	26.8
Automobil/kombi/kamion	53.1	49.5	50.7
Mobilni telefon	56.0	45.1	48.7
Kompjuter	18.0	5.1	9.3
Traktor	3.8	30.2	21.7
Motocikl	3.4	3.5	3.5

Pitanje o prihodu domaćinstva postavljeno je tokom istraživanja uz prethodno znanje da će u odgovorima biti navedeni manji nivoi prihoda. Ipak, pitanje je uključeno na osnovu toga što distribucija domaćinstava prema prihodu predstavlja jedno veoma korisno sredstvo za identifikaciju najsiromašnijih, a samim tim i najugroženijih domaćinstava i članova domaćinstava na Kosovu. Čak i kada se uzme u obzir izvesni stepen prijavljivanja manjih prihoda, upečatljivo je da je veliki broj domaćinstava prijavio prihod od manje od 200 eura mesечно, a to je prikazano u tabeli 2.7. U tabeli se takođe vidi da su urbani prihodi veći nego ruralni, mada je čak i u urbanim oblastima više od jedne polovine domaćinstava izjavilo da zarađuju manje od 200 eura mesечно.

Tabela 2.7 Prihod domaćinstva prema načinu stanovanja			
Procentualna distribucija domaćinstava prema prihodu domaćinstva			
Eura	Urbano	Ruralno	Ukupno
0-100	24.0	31.8	29.3
101-200	28.4	33.2	31.7
201-300	25.3	17.1	19.8
301-400	12.8	10.9	11.5
401-800	7.6	5.6	6.2
801 i više	1.9	1.4	1.5

Poglavlje 3: Biografske karakteristike istraženog stanovništva

Svrha ovog poglavlja je da pruži jedan kratki demografski i društveno-ekonomski profil ispitanog stanovništva. Informacije zasnovane na karakteristikama žena i muškaraca intervjuisanih u istraživanju važne su za tumačenje nalaza koji su kasnije dati u izveštaju i mogu nam pružiti jedan približni pokazatelj reprezentativnosti ovog istraživanja. Ovo poglavlje će vam dati detaljne informacije o braku, obrazovanju i zaposlenosti na Kosovu.

3.1 Biografske karakteristike ispitanika

Tabela 3.1 pokazuje procentualnu distribuciju intervjuisanih žena i muškaraca starosti između 15-59 godina na osnovu njihovih biografskih karakteristika, uključujući starosnu grupu, bračno stanje, mesto stanovanja, etnicku pripadnost i nivo obrazovanja.

Procentualni iznos žena u starosnim grupama od po 5 godina je u stalnom opadanju nakon 25 godina starosti. Procentualni iznos žena starosti između 15-19 godina (16.3 procenta) je više od 3 puta veći od procentualnog iznosa žena starosti od 15-59 godina. Slična pojava opadajućih brojeva sa porastom starosti zabeležena je i za muškarce.

Oko 59 procenata muškaraca i žena je udato/ oženjeno. Razvod na Kosovu nije uobicajen i samo manje od pola procenta žena i muškaraca izjavilo je da su razvedeni. 34 procenata žena i 43 procenata muškaraca nikada nije bilo u braku.

Velika većina muškaraca i žena ispitanika izjavilo je da su albanske etnicke pripadnosti. Oko 4 procenata muškaraca i žena izjavilo je da su Srbi, međutim primećeni brojevi u uzorku daju veće procentualne vrednosti od izmerenih podataka. Dodatnih 3 procenata muškaraca i žena izjavilo je da su druge etnicke pripadnosti. Ova kategorija, između ostalih, obuhvata Crnogorce, Hrvate, Turke, Bošnjake, Rome i Gorance; međutim, brojevi u ovim kategorijama su bili suviše mali za pojedinačnu analizu.

Svi osim 64 muškaraca i 257 žena ispitanih u istraživanju pohađali su školu do izvesnog nivoa. Međutim, izgleda da muškarci imaju viši nivo obrazovanja od žena. 57 procenata muškaraca imaju neku vrstu srednjeg obrazovanja u poređenju sa 26 procenata žena.

Tabela 3.1 Biografske karakteristike ispitanika							
Procentualna distribucija i zabeleženi brojevi u uzorcima muškaraca i žena starosti 15-59 godina, prema starosti, načinu stanovanja, bračnom stanju, etničkom poreklu i obrazovanju.							
Biografske karakteristike	Broj žena		Broj muškaraca		Ukupno		
	Izmereni procenat	Zabeležen broj	Izmereni procenat	Zabeležen broj	Izmereni procenat	Zabeležen broj	
Starost							
15-19	16.3	895	18.1	944	17.2	1839	
20-24	16.3	884	16.3	861	16.3	1745	
25-29	15.2	806	13.5	706	14.3	1512	
30-34	12.1	711	10.8	617	11.5	1328	
35-39	11.1	602	10.1	556	10.6	1158	
40-44	9.4	563	11.0	585	10.2	1148	
45-49	7.4	425	7.9	466	7.7	891	
50-54	6.7	450	6.7	401	6.7	851	
55-59	5.4	379	5.6	343	5.5	722	
Ukupno	100	5715	100	5479	100	11194	
Bračno stanje							
Neoženjen/neudata	33.9	1868	42.6	2241	38.2	4109	
Oženjen/udata	62.1	3590	56.6	3182	59.4	6772	
Razveden-a	0.5	23	0.2	12	0.4	35	
Udovac/udovica	3.5	229	0.5	39	2.0	268	
Ukupno	100	5710	100	5474	100	11184	
Etnicko poreklo							
Albansko	92.2	4938	92.2	4645	92.7	9583	
Srpsko	4.3	576	5.3	689	4.3	1265	
Ostalo	3.6	201	2.5	145	3.0	346	
Ukupno	100	5715	100	5479	100	11194	
Obrazovanje							
Bez obrazovanja	5.4	257	1.2	61	3.3	318	
Osnovna škola ⁵	66.0	3225	36.4	1726	51.5	4951	
Srednja ili viša škola ⁶	26.3	2065	57.0	3316	41.3	5381	
Univerzitet ili više	2.3	165	5.4	369	3.8	534	
Ukupno	100	5712	100	5472	100	11184	

⁵ Ovaj nivo obuhvata tri kategorije odgovora datih u upitniku: manje od 1-4 razreda osnovne škole, više od 5-7 razreda osnovne škole, i završeno osnovno obrazovanje.

⁶ Ovaj nivo obuhvata četiri kategorije odgovora datih u upitniku: 1-3 razred srednje škole, 4 i viši razredi srednje škole, gimnazija i više obrazovanje.

3.2 Bracno stanje

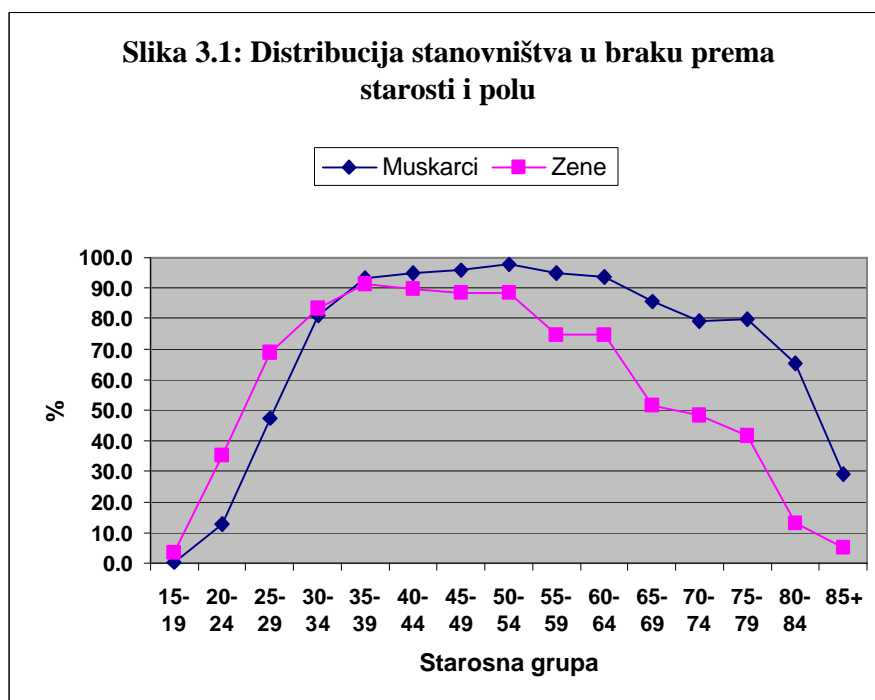
Kao i u 1999. godini, na osnovu prijavljene starosti pri stupanju u brak, tokom istraživanja dobijena je prosečna starost pri stupanju u prvi brak od oko 25 godina za muškarce i 25 godina za žene. Međutim, nešto razlicitiji rezultati dobijeni su korišćenjem jednog složenijeg metoda proračuna starosti pri prvom stupanju u brak⁷ kojim se procenjuje broj godina koji bi svaki muškarac ili žena proveo-la neoženjen/ neudata do 50-te godine starosti, ako bi on ili ona iskusili sadašnje stope stupanja u brak. Kao što je pokazano u tabeli 3.2 ovaj metod, uz prenebegavanje stvarne starosne distribucije stanovništva, obezbeduje veće suštinske starosti pri stupanju u brak za muškarce i žene od 24 godina za muškarce i 27 godina za žene. Relativno visoka prosečna starost neudatih i neoženjenih pri stupanju u brak ukazuje na izvesna kašnjenja pri stupanju u prvi brak i to potvrđuje stalne razlike između starosti muškaraca i žena pri stupanju u brak. Podaci dobijeni u istraživanju takode otkrivaju neznatno povećanje broja neudatih žena i neoženjenih muškaraca, a taj trend je u skladu sa pojavama u drugim evropskim zemljama.

Nacin stanovanja	Starost na dan stupanja u brak	
	Muškarci	Žene
Urbano	26.5	24.8
Ruralno	27.2	24.0
Ukupno	27.0	24.2

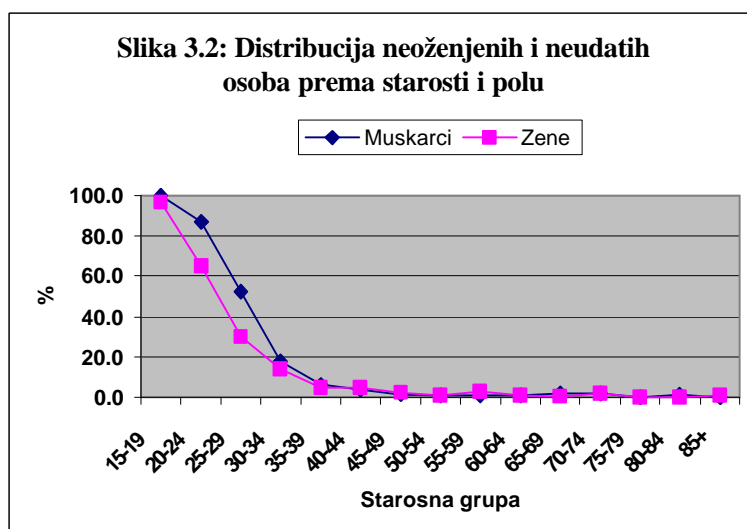
U proseku, starosti pri prvom stupanju u brak su slične u urbanim i ruralnim sredinama. Međutim, veća razlika između starosti pri prvom stupanju u brak za muškarce i žene koja vlada u ruralnim oblastima je zanimljiva, jer verovatno odražava relativni nedostatak obrazovnih mogućnosti i mogućnosti zapošljavanja koje su na raspolaganju ženama koje žive u ruralnim oblastima.

Slika 3.1 prikazuje distribuciju lica koja su u braku prema starosti i polu; očigledno je da se žene ranije udaju. Kod mladeg dela stanovništva, tabela pokazuje veće vrednosti za žene nego za muškarce. Relativno opadanje vrednosti za žene u starijim godinama uopšte ne predstavlja uticaj braka, već je rezultat povećanog mortaliteta sa većim brojem godina. Delimično kao rezultat ovog uticaja mortaliteta, kako za muškarce tako i za žene, stope stupanja u brak rastu do oko 35 godine života kada one pocinju da opadaju za žene, dok iste stope nastavljaju da rastu za muškarce.

⁷ Na osnovu metodologije pod nazivom prosečna starost neudatih i neoženjenih pri stupanju u brak koja efikasno standardizuje distribuciju stanovništva, kontrolisanje u vezi mladog stanovništva Kosova i koja omogućuje jednostavniju izradu poređenja kroz vreme i između država.

Pri mladim starosnim dobima, kao što je prikazano na slici 3.2, distribucija osoba koje žive same je odraz distribucije braka i pokazuje u ovom slučaju da će žene manje verovatnije ostati neudate nego što je to slučaj kod njihovih muških pandana. Prednost ove prezentacije jeste da ona sadrži nekoliko efekata mortaliteta i time jasno prikazuje koliko je brak u stvari univerzalan na Kosovu. Kako za muškarce tako i za žene, nivoi onih koji nikad nisu stupili u brak su zanemarljivi preko starosti od 50 godina.

3.3 Obrazovni nivo ispitanika

Tabele 3.2 i 3.3 prikazuju obrazovni nivo muških i ženskih ispitanika prema izabranim biografskim karakteristikama i prosečnom broju godina školovanja. Urbane žene su postigle viši nivo obrazovanja od ruralnih žena: dva i po puta je veći broj urbanih žena koje su pohađale srednju školu u poređenju sa njihovim ruralnim pandanima. Žene u urbanim oblastima imaju prednost od više od godinu dana obrazovanja nad ženama iz ruralnih oblasti. Obecavajući znak je da obrazovni nivo izgleda raste sa starošću i generacijom. Posmatranjem najstarije starosne grupe može se videti da je oko pre oko 40 godina samo dvadeset procenata žena obrazovano preko nivoa osnovnog obrazovanja. Međutim, čini se da je došlo do stalnog povećanja broja žena koje imaju obrazovanje veće od osnovnog i trideset i osam procenata žena starosti od 20 – 24 godina izjavilo je da pohađaju srednju školu.

Tabela 3.3 Obrazovno dostignuce prema biografskim karakteristikama: žene								
Procentualna distribucija žena prema najvišem postignutom obrazovnom nivou, srednjem broju godina školovanja na osnovu starosti, načina stanovanja i etnickog porekla, Kosovo 2003. god.								
Biografske karakteristike	Najveći nivo pohađanog školovanja					Ukupno	Broj žena	Prosek godina školovanja
	Bez školovanja	Osnovno	Srednje	Univerzitet				
Starost								
20-24	3.3	55.7	37.7	3.3	100	884	9.7	
25-29	0.8	72.0	24.9	2.3	100	806	9.0	
30-34	5.7	62.7	28.0	3.6	100	711	9.2	
35-39	6.1	65.7	24.9	3.3	100	602	9.0	
40-44	9.4	57.8	28.8	4.0	100	563	9.1	
45-49	8.6	69.7	20.0	1.7	100	425	8.1	
Stanovanje								
Urbano	12.9	52.7	31.1	3.3	100	5285	8.7	
Ruralno	15.5	71.2	12.4	0.9	100	4023	7.3	
Etnicko poreklo								
Albanci	14.5	67.0	16.9	1.6	100	8065	7.7	
Srbi	13.7	43.4	40.7	2.2	100	930	9.1	
Ostali	21.1	65.0	13.3	0.6	100	267	7.4	

Iako su razlike između muškaraca koji žive u urbanim oblastima i muškaraca koji žive u ruralnim oblastima manje izražene nego kod žena, slične šeme obrazovnog dostignuća postoje i kod prosečnih muških urbanih stanovnika koji ostaju u školi jednu godinu duže od svojih ekvivalenata u ruralnim oblastima. Tokom proteklih dvadesetak godina, izgleda da je došlo do zastoja u dostignućima, koji se odražava u stabilnim ili opadajućim procentualnim vrednostima u dostizanju srednjeg obrazovanja.

Tabela 3.4 Obrazovno dostignuce prema biografskim karakteristikama: muškarci
 Procentualna distribucija muškaraca prema najvišem postignutom obrazovnom nivou, srednjem broju godina školovanja na osnovu starosti, nacina stanovanja i etnickog porekla, Kosovo 2003. god.

Biografske karakteristike	Najveci nivo pohadanog školovanja					Ukupno	Broj muškaraca	Prosek godina školovanja
	Bez školovanja	Osnovno	Srednje	Univerzitet				
Starost								
20-24	0.2	30.9	66.8	2.1	100	861	10.9	
25-29	1.3	29.1	65.5	4.1	100	706	11.1	
30-34	1.0	29.0	64.6	5.4	100	617	11.1	
35-39	1.2	23.2	68.6	7.0	100	556	11.5	
40-44	2.8	19.3	68.0	9.9	100	585	12.0	
45-49	0.3	32.0	57.1	10.6	100	466	11.2	
Stanovanje								
Urbano	6.3	42.2	44.5	7.0	100	5210	9.8	
Ruralno	7.7	53.0	36.7	2.6	100	4085	8.9	
Etnicko poreklo								
Albanci	7.5	50.4	38.4	3.7	100	8007	9.1	
Srbi	3.5	34.7	56.1	5.7	100	1035	10.3	
Ostali	8.0	63.4	25.3	3.3	100	253	8.2	

3.4 Sadašnje obrazovanje

Trenutno pohadanje škole prema starosti i polu daje najosnovnije podatke o efikasnosti sadašnjih obrazovnih politika. Kao što je prikazano u tabeli 3.5 stope pohadanja škole su veoma visoke, posebno kod starosti od 10-14 godina gde dostižu 98 procenata stanovništva. Niža cifra pri starostima od 5-9 godina može se objasniti kasnijim polaskom u školu za neke dake. Stopa ucestvovanja u školi pri starosti od 15-19 godina pada od skoro univerzalnog pohadanja tokom starosti od 10-14 godina na 63 procenta.

Tabela 3.5 Osobe koje trenutno pohadaju školu ili univerzitet prema starosnoj grupi i polu

Starosna grupa	Muškarci	Žene	Ukupno
5-9	69.4	62.7	66.2
10-14	98.9	96.5	97.7
15-19	70.7	54.0	62.7
20-24	15.8	13.5	14.6
25-29	4.4	2.4	3.3

Razlike u polovima postoje u svim starosnim grupama, pri čemu je mnogo verovatnije da će dečaci pohađati školu ili univerzitet od devojčica. Uopšteno govoreći, jaz među polovima širi se sa napredovanjem obrazovanja. Pri starostima od 5-14 godina dečaci imaju prednost nad devojčicama, ali razlike nisu velike. Pri starosti od 15-19 godina za razliku od toga, dečaci imaju skoro 17 procentnih poena prednosti nad devojčicama. Kod još većih nivoa obrazovanja izraženih u starosnoj grupi od 25-29 godina, iako brojevi učenika koji redovno pohađaju obrazovanje nije velik, relativna prednost muškaraca nad ženama je čak i veća, oko 4.4 procenta, a prisustvovanje je veće za 80 procenata od ekvivalentnog procenta za žene.

Starosna grupa	Urbano			Ruralno			Ukupno		
	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno
5-9	64.9	66.9	65.9	71.0	61.1	66.3	69.4	62.7	66.2
10-14	98.1	96.8	97.4	99.1	96.5	97.8	98.9	96.5	97.7
15-19	73.0	68.4	70.7	69.9	48.5	59.8	70.7	54.0	62.7
20-24	19.6	20.8	20.2	14.2	10.9	12.5	15.8	13.5	14.6
25-29	5.5	7.8	6.7	4.0	0.4	2.0	4.4	2.4	3.3

Tabela 3.6 daje jedan detaljniji pregled pohađanja škole uz uzimanje u obzir mesta stanovanja. Pri starosti od 15-14 godina, pohađanje škole od strane ruralne dece veće je nego kod urbane dece, mada su razlike suviše male da bi bile statistički značajne. Kao i kod polova razlike u prilozima urbanim stanovnicima javljaju se sa povećanjem starosti i nivoa obrazovanja. U procentualnom smislu raskorak između ruralnih i urbanih stanovnika se progresivno širi; u starosnoj grupi od 25-29 godina, urbani stanovnici skoro tri puta redovnije pohađaju obrazovanje od svojih ruralnih pandana. Naravno, to ne mora neophodno da odražava relativnu verovatnocu urbanih ili ruralnih stanovnika da nastave dalje obrazovanje. Neki ruralni stanovnici bi se preselili u urbane oblasti da bi iskoristili prednost i ponudene mogućnosti i time bi uveličali redove onih koji žive u urbanim oblastima i pohađaju univerzitet.

3.5 Zaposlenost

Ispitanicima su postavljena brojna pitanja kako bi se utvrdio njihov status zaposlenosti u vreme istraživanja. Nekoliko koncepata korišćeno je za klasifikaciju statusa radne aktivnosti osoba u radnoj dobi (starosti između 15 i 65 godina). U istraživanju je usvojen jedan trenutni pristup u merenju koji je usredsređen na aktivnosti tokom sedmice koja prethodi istraživanju. Pomocu ovog pristupa identifikovane su osobe koje su radile na nekom poslu sat vremena ili više tokom poslednje sedmice kada su bili zaposleni. Oni koji nisu ništa radili tokom referentne sedmice bili su dalje ispitani u vezi njihovih aktivnosti. Osobe koje su izjavile da traže zaposlenje smatrane su nezaposlenim. Istraživanje je takode utvrdilo još jednu kategoriju ispitanika koji bi se mogli smatrati nezaposlenim radi boljeg poređenja sa drugim istraživanjima, međutim, ti ljudi, koji se

ponekad nazivaju i obeshrabrenim radnicima nisu uglavnom bili uključeni kao nezaposleni.

Iz podataka o istraživanju moguće je dobiti jedan obim radne snage. Ovaj obim obuhvata kako one koji su zaposleni i one koji su nezaposleni, tako i sadašnje i potencijalne radnike. Kao što je prikazano u tabeli 3.7, 58 procenata populacije u radnom dobu je ekonomski aktivno ili pripada radnoj snazi. Ovaj procenat naziva se stopa učešća radne snage.

Učešće radne snage varira zbog brojnih razloga; starost, pol i geografska lokacija ispitanika važni su faktori koji utiču na učešće. Za muškarce, kao što se može videti u tabeli 3.8, stopa učešća radne snage u 2003. godini iznosila je 76 procenata u poređenju sa skoro 40 procenata za žene. Razlike takode postoje i prema mestu stanovanja, mada su te razlike manje izražene nego razlike za pol u 2003. godini urbano učešće iznosilo je 62 procenata u poređenju sa stopom učešća od 56 procenata za ruralne stanovnike.

Kada se uporede rezultati istraživanja iz 1999. godine izgleda da je stopa učešća radne snage ostala veoma ustaljena. Ruralne i urbane stope se mogu dobro uporediti što ukazuje na male promene po osnovu mesta stanovanja. Izgleda da su se tokom poslednjih godina dogodile pozitivne promene u prilogu veće jednakosti među polovima. Stopa učešća muškaraca pala je tokom poslednje četiri godine sa 88 procenata na sadašnji nivo od 76 procenata. U poređenju s tim stopa učešća žena je porasla sa 33 procenata u 1999. godini na sadašnji nivo od 40 procenata.

<u>Tabela 3.7 Status ekonomske aktivnosti</u>	
Procentualna distribucija onih starosti od 15-64 prema statusu zaposlenosti	
Status ekonomske aktivnosti	
Radna snaga-	58
Zaposleni	27
Nezaposleni	31
Ekonomski neaktivno stanovništvo	42
Ukupno u radnoj dobi	100

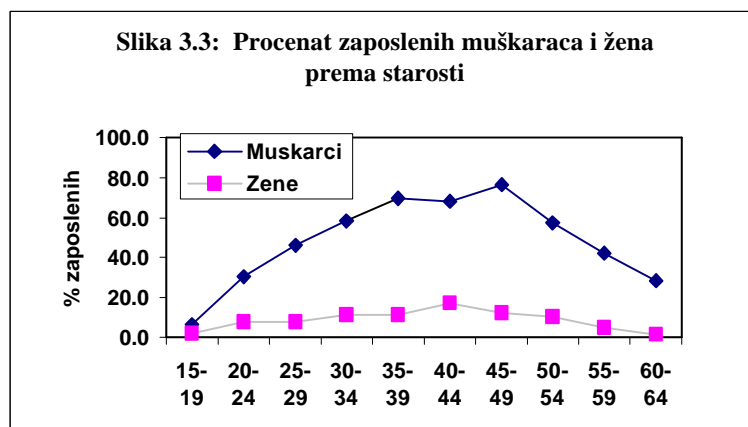
<u>Tabela 3.8 Stope učešća radne snage, 1999. i 2003. godine</u>		
Procentualna distribucija stope učešća radne snage prema polu i načinu stanovanja, Kosovo 1999. i 2003. godina		
	1999	2003
Biografske karakteristike		
Pol		
Muškarci	88.4	76.2
Žene	33.2	39.9
Stanovanje		
Ruralno	54.0	56.0
Urbano	61.7	61.6

3.5.1 Zaposleno stanovništvo

Zaposleno stanovništvo obuhvata one ljude koji su bili zaposleni tokom referentnog perioda, sa ili bez plate. Tokom istraživanja, 26.3 procenta osoba starosti od 15-64 godine označeno je kao zaposleno. Međutim, tabela 3.9 pokazuje da ta prosečna cifra maskira neke šire varijacije, posebno između muškaraca i žena. Shodno tome, zaposleno je 45 procenta muškaraca radne dobi u poređenju sa manje od 9 procenata žena. Iako razlike nisu toliko izražene u slučaju mesta stanovanja, one su ipak očigledne. Među urbanim

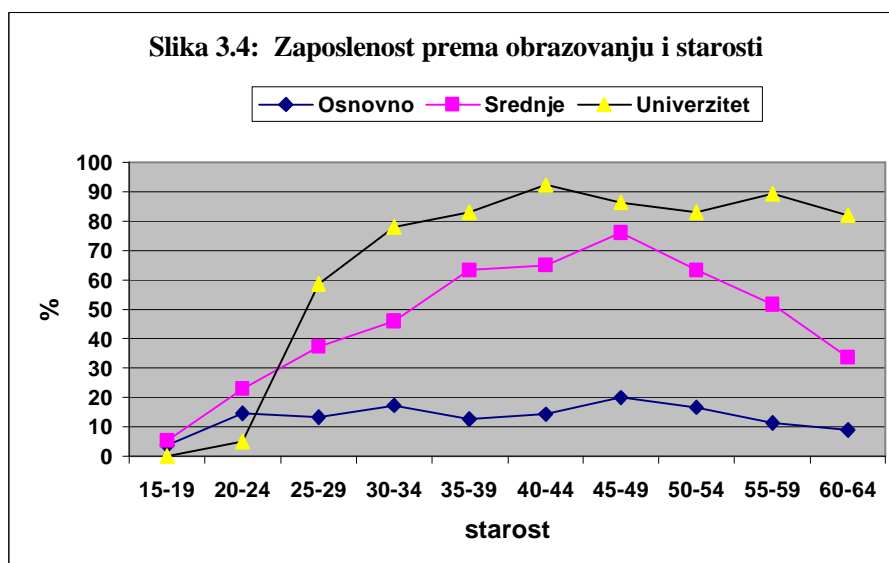
stanovnicima, 33 procenata onih u radnoj dobi je zaposleno u poređenju sa manje od 24 procenata ruralnih stanovnika.

Pol	Urbano	Ruralno	Ukupno
Muški	50.7	42.5	44.8
Ženski	16.2	5.5	8.6
Ukupno	33.0	23.6	26.3

Starosna šema zaposlene populacije je veoma slicna onoj koja je opisana u vezi celokupne radne snage. Tako, kao što se može videti iz distribucija prikazanih na slici 3.3, stope zaposlenosti su daleko niže za žene, i na slican način kao i kod muškaraca one pocinju nisko, penju se do vrhunca pri 30-50 godina starosti, a zatim naglo opadaju sa porastom starosti. Za starosnu grupu od 60-64 godina, relativne razlike nalaze se na najvećem nivou; zaposleno je nešto preko jednog procenta žena u poređenju sa više od 28 procenata muškaraca.

Zaposlenost na osnovu obrazovanja istice važnost obrazovanja na tržištu rada. Kao što je prikazano na slici 3.4, sa izuzetkom starosnog doba od 15-24 godina, kada većina bolje obrazovanih ljudi još uvek redovno pohada obrazovanje, stope učešća su uvek veće za one sa srednjom školom nego za one koji imaju samo osnovnu školu, a još su veće za one sa univerzitetskim obrazovanjem. Istina je da u starosnom dobu od 35-64 godina osobe sa akademskim obrazovanjem uživaju veće stope učešća koje prelaze 80 procenata, a to su nivoi koje ostale grupe nisu nikada dostigle. Odlika stopa učešća za stanovništvo sa osnovnim i srednjim obrazovanjem jeste njihovo naglo opadanje nakon 50-te godine života, što je ponovo u kontrastu sa ustaljenim stopama za stanovništvo sa univerzitetskim obrazovanjem.

3.5.2 Zanimanje

Sve osobe koje su radile tokom sedmice koja je prethodila ispitivanju upitane su u vezi njihovog trenutnog zanimanja. Zanimanja su podeljena i grupisana prema Medunarodnoj standardnoj klasifikaciji zanimanja i ona su rezimirana u tabelama 3.10 i 3.11.

Neke od karakteristika strukture zaposlenosti su posebno zanimljive. Uprkos daleko nižem učešću žena u radnoj snazi, one žene koje su zaposlene verovatnije će se nalaziti na najvišim i najstrucnijim radnim mestima. Dakle, sve u svemu više od 31 procenta žena opisalo je sebe kao zakonodavce, više službenike, upravnike ili profesionalce što je više od dvostrukog procentualnog iznosa za muškarce. Preovladavanje muškaraca u zanatskim i sličnim trgovinskim zanimanjima i u nisko kvalifikovanim osnovnim zanimanjima možda je rezultat poteškoca koje žene imaju da bi počele da rade u manje kvalifikovanim zanimanjima, čime se stvaraju razlike u starosnoj strukturi zaposlenosti koje vidimo. Niski nivoi sveobuhvatnog učešća žena su verovatno dalji odraz različitog tržišta rada za muškarce i žene.

Razlike između ruralnog i urbanog načina stanovanja postoje, ali one nisu iznenađujuće. Klasifikacija koja je navedena je zasnovana na veštinama i kao što je očekivano urbana distribucija prevazilazi ruralnu u prvih pet grupa zanimanja, čime odražava relativno odsustvo upravnih, profesionalnih i administrativnih poslova u ruralnom sektoru. Isto tako ne iznenađuje da distribucija ide u prilog ruralnom sektoru u vezi poslednjih pet zanimanja, koja su rangirana kao manje stručna, ali takode uključuje i prevashodno ruralne kvalifikovane poljoprivredne radnike.

Tabela 3.10 Zaposlenost žena										
Procentualna distribucija trenutno zaposlenih žena prema zaposlenosti na osnovu biografskih karakteristika, Kosovo 2003. godine										
Biografske karakteristike	Zanimanja									Ukupno
	Zakono davci/ viši službenici/ rukovodioci	Strucnjaci	Technicari/Asistenti strucnjaci	Službenici	Prodajni usluge	Strucni poljoprivrednici	Zanatlije	Rukovaooci postroj enja i mašina	Osnovno	
Starost										
15-19		9.8	35.3		52.1		2.7			100
20-24	3.4	11.9	33.0	10.4	18.2	16.6	3.5		3.0	100
25-29	1.9	24.1	19.0	6.9	28.2	10.4			9.5	100
30-34	1.7	36.2	12.2	5.5	24.3	2.2	11.0		6.8	100
35-39	4.6	26.1	22.2	11.0	20.7	2.3	10.5		2.5	100
40-44	1.3	25.9	26.5	11.4	25.3	1.3	4.1	1.4	2.8	100
45-49	7.2	41.3	24.7	6.4	13.8	0.2	1.6	1.1	3.7	100
50-54		39.1	13.7	12.5	13.2	9.1	5.2		7.3	100
55-59	3.2	56.7	16.5	8.0	12.2				3.4	100
Stanovanje										
Urbano	2.5	28.6	21.2	10.4	25.5	2.2	5.0	0.7	3.9	100
Ruralno	4.0	28.0	23.3	6.6	17.9	8.8	5.3		6.1	100
Ethnicko poreklo										
Albansko	3.6	28.7	21.7	8.1	21.1	6.2	5.9	0.4	4.4	100
Srpsko	0.8	21.4	26.8	12.2	28.7	0.6	0.9		8.7	100
Ostalo	2.1	42.8	17.6	9.4	19.8	1.7	4.8		2.0	100
Obrazovanje										
Bez škole	43.0	6.6			6.1	38.0			6.4	100
Osnovno	10.4	10.6	4.5	0.6	26.8	15.9	12.6	0.0	18.9	100
Srednje	0.3	25.2	27.7	10.7	24.8	3.0	4.8	0.5	2.9	100
Univerzitet	3.9	68.1	15.4	7.8	4.7					100

Tabela 3.11 Zaposlenost muškaraca										
Procentualna distribucija trenutno zaposlenih muškaraca prema zaposlenosti na osnovu biografskih karakteristika, Kosovo 2003. godine										
Biografske karakteristike	Zanimanja									Ukupno
	Zakono davci/viši službenici/rukovodioci	Strucnjaci	Technicari/Asistenti strucnjaci	Službenici	Prodajni usluge	Strucni poljoprivrednici	Zanatlije	Rukovaoici postroj enja i mašina	Osnovno	
Starost										
15-19	1.1				27.5	18.4	32.7	17.1	3.2	100
20-24	0.2	3.2	2.2	2.0	34.8	18.0	32.8	2.0	4.9	100
25-29	3.3	9.8	5.1	1.6	31.5	7.9	30.4	0.6	9.7	100
30-34	1.4	11.0	5.8	2.9	20.5	14.6	33.5	5.0	5.2	100
35-39	0.7	9.1	7.5	6.1	22.8	11.3	30.1	2.0	10.3	100
40-44	2.8	16.1	6.6	4.4	20.5	12.8	22.3	3.9	10.6	100
45-49	2.2	11.8	9.8	8.7	14.4	6.7	29.4	5.7	11.3	100
50-54	2.3	23.6	7.0	6.0	11.5	17.8	22.3	1.2	8.3	100
55-59	2.3	22.2	6.9	4.6	13.6	13.2	17.0	5.3	14.9	100
	0.1	22.5	12.4	5.4	14.5	15.4	16.5	1.0	12.2	100
Stanovanje										
Urbano										100
Ruralno	2.4	13.7	8.9	5.9	29.3	4.3	24.9	3.2	7.4	100
	1.5	11.7	5.1	3.7	18.2	16.7	29.7	3.4	9.9	
Ethnicko poreklo										
Albansko										
Srpsko	1.8	12.0	6.2	4.6	22.5	13.3	27.4	3.1	9.1	100
Ostalo	1.0	16.3	12.7	3.5	189.8	6.2	28.0	4.5	8.8	100
	2.3	13.6	2.6	1.3	13.2	3.6	46.3	9.2	7.7	100
Obrazovanje										
Bez škole										
Osnovno		3.2			19.1	19.3	39.5		19.0	100
Srednje	1.2	0.3	0.6	0.7	15.2	25.4	37.6	4.6	14.5	100
Univerzitet	0.9	10.3	8.3	5.5	27.9	8.4	27.7	3.2	7.8	100
Starost	9.1	60.5	11.3	9.1	4.9	0.5	3.4	0.9	0.3	100

Poglavlje 4: Plodnost

Sve žene reproduktivne starosti (15-49 godina) koje su intervjuisane u istraživanju iz 2003. godine takode su bile zamoljene da navedu svoju kompletnu reproduktivnu istoriju. Tokom prikupljanja tih istorija svaka žena je prvo bila zamoljena da odgovori da li je ikada radala i da li je dete rođeno živo ili ne. Nakon dobijanja zbirnih podataka prikupljena je jedna istorija trudnoce prema redosledu trudnoća. Prikupljene su informacije o poslednjoj završenoj trudnoći, zatim o prethodnoj itd. Za svako rođenje prikupljane su informacije u vezi pola deteta, datuma rođenja, statusa preživljavanja i starosti pri smrti (za preminulu decu). Iz informacija prikupljenih u reproduktivnim istorijama moguće je proceniti trenutne nivoe plodnosti kao i trendove i paritet, tj. broj dece koje su žene ikada rodile.

Sticanje uvida u fertilitetne želje jednog stanovništva je veoma važno, kako za predviđanje buduće plodnosti tako i za procenjivanje potencijalno nezadovoljenih potreba za planiranjem porodice. U ovom poglavlju takode su navedeni podaci iz istraživanja koji su prikupljeni u vezi željene veličine porodice.

4.1 Trenutna plodnost

Podaci iz istraživanja korišćeni su za izračunavanje nekoliko mera plodnosti, međutim u istorijama rađanja koje su ugrađene u istraživanju verovatno nije prijavljen celokupan broj rođenja koji se dogodio u protekloj godini. Neuspeh istraživanja da postignu puno pokrivanje svih vitalnih događaja nije neobičan i razvijene su mnoge druge tehnike za procenu plodnosti iz podataka o istraživanju koje uzimaju u obzir ono šta je poznato o tipicnim šemama grešaka u izveštavanju.

Smatra se da je za Kosovo u 2003. godini Gruba stopa rađanja (CBR) iznosila oko 20 na 1000 stanovnika. CBR je godišnji broj rađanja na 1000 stanovnika. Ova mera se izračunava iz podataka o istoriji rađanja za period od 12 meseci pre istraživanja i iz distribucije starosti i polova stanovništva domaćinstava.

Specifne stope plodnosti za starost (ASFR) izražene su brojem porođaja žena datog starosnog intervala na 1000 žena istog starosnog intervala. U ovom istraživanju, ASFR je izračunat deljenjem broja porođaja žena u starosnom intervalu tokom perioda od 12 meseci pre istraživanja sa brojem godina koje su živele žene u tom starosnom intervalu tokom istog 12-to mesecnog perioda. Ukupna stopa plodnosti (TFR) se zatim izračunava dodavanjem trenutnih ASFR, njihovim množenjem sa 5 grupa sa starosnim periodom od 5 godina, a zatim njihovim deljenjem sa 1000. TFR se tumači kao prosečan broj dece koju bi rodila neka žena tokom svog života ako bi prolazila kroz trenutno zabeležene ASFR. Važna karakteristika TFR je da na nju ne utiče starosna distribucija stanovništva.

Kao što je prikazano u tabeli 4.2, ako bi plodnost na Kosovu ostala konstantna i na sadašnjem nivou, jedna žena bi mogla u proseku da rada 3.0 dece tokom svog životnog veka. Plodnost u urbanim sredinama je znatno niža nego u ruralnim sredinama (2.5 prema 3.2 dece)

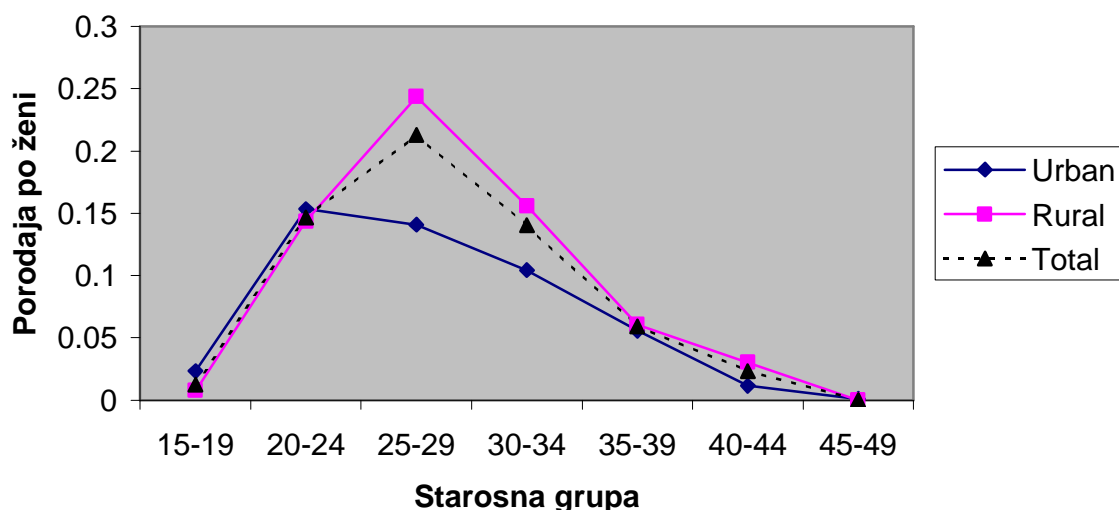
Tabela 4.1 Sadašnja plodnost

Stope plodnosti specifične za godine i kumulativne stope plodnosti za 12 meseci pre istraživanja, prema urbanom-ruralnom načinu stanovanja, Kosovo 2003. godine

Starost	Stanovanje		
	Urbano	Ruralno	Ukupno
15-19	0.02329	0.00760	0.01245
20-24	0.15340	0.14376	0.14671
25-29	0.14078	0.24382	0.21291
30-34	0.10432	0.15611	0.14040
35-39	0.05572	0.06056	0.05941
40-44	0.01167	0.03036	0.02338
45-49	0.00095	0.00000	0.00032
TFR	2.5	3.2	3.0

TFR: Ukupne stope plodnosti po ženi

Slika 4.1 Stope plodnosti specifične za godine kod žena

Zanimljivo je uporediti urbane i ruralne oblasti kao što je to urađeno na slici 4.1: u prve dve starosne grupe, od 15-25 godina, ponašanje je izgleda bilo veoma slicno, čak i ako je plodnost neznatno veća u urbanim oblastima i dostiže svoj vrhunac kod starosne grupe od 20-24 godine. Nakon 25 godine ponašanja se veoma razlikuju. U ruralnim oblastima plodnost i dalje naglo raste i dostiže svoj vrhunac kod starosnih grupa od 25-29 godina, međutim, onda dolazi do naglog opadanja, ali je plodnost kod starosne grupe od 30-34 godina ipak jednaka plodnosti starosne grupe od 20-24 godine. U urbanim oblastima plodnost počinje polako da opada nakon 25. godine i dostiže isti nivo kao i u ruralnim oblastima kod starosne grupe od 35-39 godina.

Šema specifične stope plodnosti za starost je tipična za efekte odloženog braka. Niska plodnost kod starosne grupe od 15-19 godina ilustruje veliku i rastuću proporciju žena koje ostaju neudate u toj starosnoj grupi. Naglo opadanje plodnosti kod starijih starosnih grupa odražava opadanje plodnosti i nastavak upotrebe sredstava za planiranje porodice radi izbegavanja rađanja dece. U istraživanju vršenom 1999. godine, TFR za 1998. godinu iznosio je 2.7. Iako nije uobičajeno da plodnost raste, nekoliko studija ukazuje da nije neobično da nakon sukoba usledi nagli porast plodnosti¹.

4.2 Rodena deca još uvek u životu

Plodnost u prošlosti može se razumeti ako se razmotri plodnost starijih žena, to jest žena starosti od 45-49 godina, pošto se njihova plodnost smatra završenom. U tabeli 4.2 prikazana je distribucija svih žena na osnovu srednjeg broja rodene dece podeljena prema mestu stanovanja. Završena plodnost kohorta žena rođenih između 1954. i 1958 iznosi u proseku 4.6 u ruralnim oblastima i 3.3 u urbanim oblastima: ovi brojevi odgovaraju veoma visokim nivoima plodnosti.

Tabela 4.2 Deca ikada rodена			
Srednji broj dece ikada rodene u žena prema starosnim grupama od po pet godina i načinu stanovanja, Kosovo 2003. godine			
Starosna grupa	Stanovanje		
	Urbano	Ruralno	Ukupno
15-19	0.024	0.009	0.015
20-24	0.378	0.312	0.344
25-29	1.291	1.455	1.411
30-34	2.016	2.696	2.485
35-39	2.890	4.057	3.753
40-44	3.286	3.752	3.606
45-49	3.143	4.550	4.070

Opadanje plodnosti može se analizirati i upoređivanjem završene plodnosti sa sadašnjim TFR. Ako nije bilo nikakve promene u plodnosti tokom perioda pre istraživanja, pokazatelj trenutne plodnosti (TFR) i pokazatelj plodnosti kohorta, srednji broj dece koje su ikada rodile žene starosti od 45-49 godina, bili bi skoro identični. Ako je došlo do opadanja plodnosti, trenutna plodnost bila bi niža od plodnosti kohorta, sa većim

razlikama koje bi ukazivale na naglije opadanje. U tabeli 4.3 ta merenja su upoređena i jasno se vidi da je trenutna plodnost znatno niža od plodnosti kohorta. Taj indirektni dokaz opadanja plodnosti je posebno izražen u ruralnim oblastima čiji je trenutni TFR od 3.21 za 30 procenata niži od srednjeg broja dece ikada rodene u ruralnih žena starosti od 45-49 godina.

Tabela 4.3 Poređenje TFR i CEB			
Ukupna stopa plodnosti i srednji broj dece ikada rođenja prema načinu stanovanja, Kosovo 2003. godine			
Starosna grupa	Urbano	Ruralno	Ukupno
CEB (žene 45-49)	3.14	4.55	4.07
TFR	2.45	3.21	2.98

Kao što je navedeno u izveštaju o istraživanju sprovedenom 1999. godine, takvi nivoi plodnosti svrstavaju Kosovo u jedan od najplodnijih regiona u Evropi. Međutim, dokazi navedeni u ovom poglavlju, koji jasno ukazuju na opadanje plodnosti, ukazuju da bi plodnost na Kosovu mogla da prestane da bude izražajna tokom vremena.

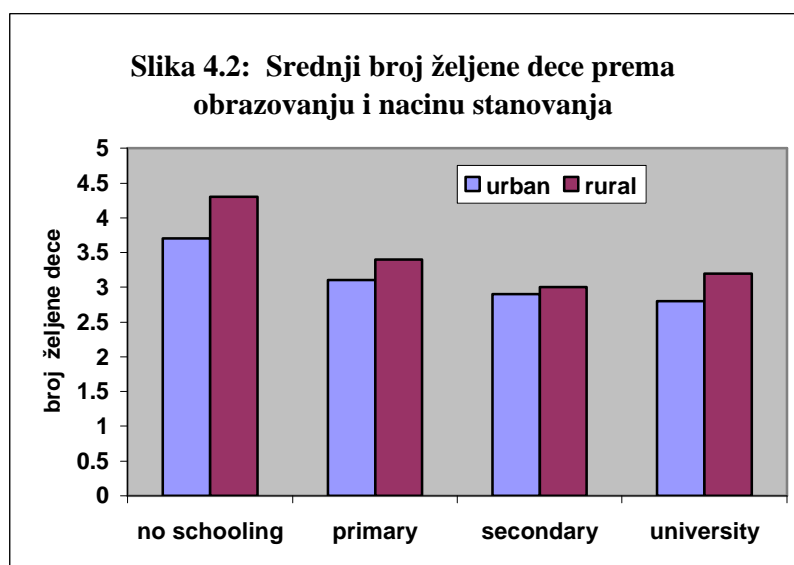
4.3 Želje u vezi plodnosti

Tokom istraživanja žene su zamoljene da navedu šta one smatraju idealnom veličinom porodice. Ove informacije dobijene su tako što su ispitanicima postavljena dva pitanja. Ispitanicima koji nisu imali dece postavljeno je pitanje, “Ako bi ste mogli da izaberete tajan broj dece koju bi ste želeli da imate tokom celog svog života, koliko bi ste dece želeli?” Ispitanicima koji su već imali decu postavljeno je sledeće pitanje “Kada bi ste mogli da se vratite unazad u vreme kada niste imali decu i kada bi ste tada mogli da birate tajan broj dece koju bi ste želeli da imate tokom celog svog života, koliko bi ste dece želeli?” Odgovori na ova pitanja trebali su da budu nezavisni od broja dece koji su ispitanici već imali. Međutim, postoji jedna tipična korelacija između stvarnog broja dece koju ispitanici imaju i njihovog prijavljenog idealnog broja dece.

Tabela 4.5 pokazuje da skoro sve žene sa Kosova žele porodicu sa nekoliko dece. Srednji broj željene dece stalno raste sa starošću žena. Takođe je očigledno da ruralne žene žele mnogo više dece od urbanih žena. Samim tim, s obzirom na akumulirajuće efekte obrazovanja i stanovanja, mlade urbane žene su one koje žele najmanje porodice, a starije ruralne žene su žene koje žele najveće porodice.

Tabela 4.5 Idealni broj dece			
Srednji broj željene dece prema starosti i načinu stanovanja, Kosovo 2003. godine			
Starosna grupa	Urbano	Ruralno	Ukupno
15-19	2.4	2.6	2.5
20-24	2.7	2.9	2.8
25-29	2.9	3.1	3.0
30-34	3.1	3.5	3.4
35-39	3.3	3.8	3.7
40-44	3.5	3.9	3.8
45-49	3.7	4.6	4.3
Ukupno	3.0	3.3	3.2

Uticaj obrazovanja na idealni broj dece je veoma jasan i on je prikazan na slici 4.2. Na svim obrazovnim nivoima, urbane žene žele manje dece od ruralnih žena. Što je još upečatljivije, žene bez ikakvog obrazovanja žele najveći broj dece, u proseku više od 4. Žene sa srednjim ili višim obrazovanjem žele najmanji broj dece, u proseku manje od 3.

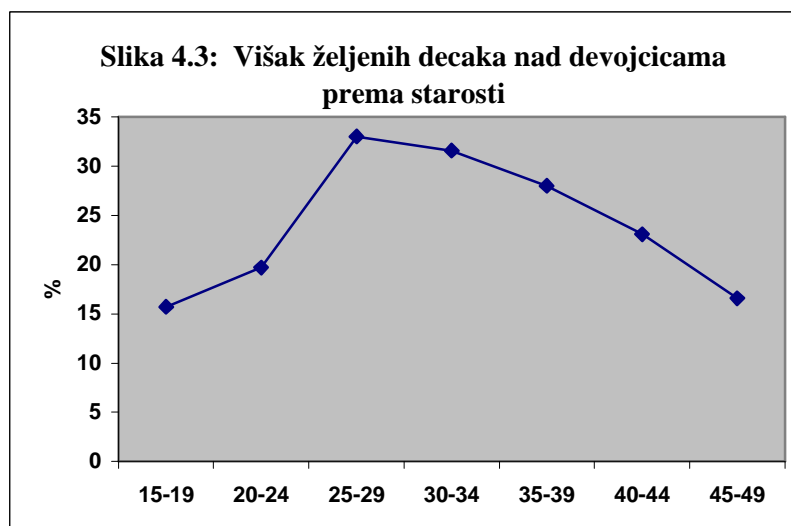

Upitani u vezi broja decaka i broja devojčica koji bi želeli da imaju, ispitanici su pokazali da veliku prednost daju sinovima. Srednja idealna porodica o kojoj su se izjasnili svi ispitanici sastojala se od 1.7 decaka, 1.4 devojčica, a za 0.1 dete ispitanici su rekli da im pol deteta nije bitan. Ovakvi izbori pokazuju da u proseku žene žele za 22 procenata više decake od devojčica u svojim idealnim porodicama.

Starosna grupa	Urbano		Ruralno		Ukupno	
	Decaka	Devojica	Decaka	Devojica	Decaka	Devojica
15-19	1.2	1.0	1.4	1.2	1.3	1.1
20-24	1.4	1.2	1.5	1.2	1.5	1.2
25-29	1.5	1.3	1.7	1.3	1.7	1.3
30-34	1.6	1.4	1.9	1.5	1.8	1.5
35-39	1.7	1.5	2.0	1.6	2.0	1.6
40-44	1.8	1.6	2.1	1.7	2.0	1.7
45-49	1.9	1.6	2.4	2.1	2.3	1.9
Ukupno	1.6	1.3	1.8	1.4	1.7	1.4

Kao što je objašnjeno u tabeli 4.6, ruralne žene Kosova žele više dece od urbanih žena. Starije žene žele više dece nego mlade žene, a sve žene više žele decake od devojica.

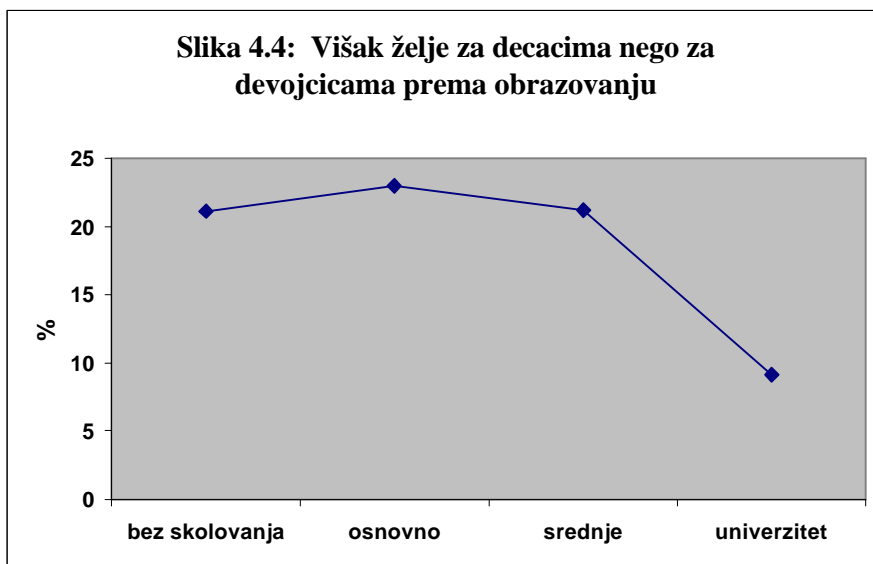
Distribucija procentualnih razlika između broja željenih decaka i broja devojica veoma je zanimljiva. Zapažanje da mlade žene nisu toliko izbirljive što se tice pola deteta u skladu je sa vrstama promena stavova zabeleženim u drugim poglavljima i u potpunosti je očekivano. Međutim, opadanje želja u vezi pola deteta nakon 30. godine, koje je prikazano na slici 4.3, nije iznenađujuće s obzirom na niže postignute nivoe obrazovanja starijih žena i na ono što bi se moglo smatrati više tradicionalnim stavovima prema formiranju porodice. Zašto su želje u vezi pola toliko jake između starosti od 25 i 35 godina i zašto one slabe nakon toga, to je pitanje koje zahteva više istraživanja.

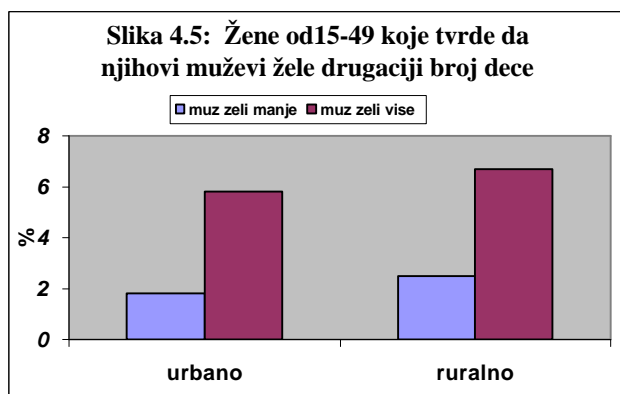
Uticaj obrazovanja na želju pola deteta nije toliko izraženo kao uticaj te želje na idealni broj dece. Na slici 4.4 prikazana je preterana želja za decacima na isti način kao i na slici 4.3. Sve u svemu čini se da obrazovanje ima uticaja na ideale o veličini i sastavu

⁸ Radi lakše prezentacije nije ubačen mali procenat slučajeva kada je ispitanik izjavio da pol deteta nije bitan.

porodice. Ipak, žene svih nivoa obrazovanja, sve do, i uključujući srednje i više obrazovanje pokazuju približno ustaljenu vecu želju za decacima za preko 20 procenata. Samo univerzitetski obrazovane žene pokazuju razliku i ta razlika je veoma izražena. Univerzitetski obrazovane žene pokazuju vecu želju za decacima od 9 procenata, što je manje od polovine želje drugih žena.

Ispitanici su zatim upitani da li njihovi partneri žele isti broj, manje ili više dece od njih samih. 91 procenat žena odgovorilo je da njihovi partneri žele isti broj ili da ne znaju, i ako je to slicno kako u ruralnim tako i u urbanim oblastima, jedan veci procenat ruralnih žena od urbanih žena nije se slagao sa svojim muževima. To je tacno kako za one žene koje kažu da njihovi muževi žele manje dece, tako i za one žene koje kažu da njihovi muževi žele više dece. Kao što je pokazano na slici 4.5, tamo gde se muževi i žene ne slažu, muževi najčešće žele više dece nego što to žele njihove žene.

Poglavlje 5: Mortalitet

5.1 Istorijat i procena kvaliteta podataka

U ovom poglavlju date su informacije dobijene iz istraživanja o mortalitetu odraslih i novorodencadi. Razlike u mortalitetu korisne su za agencije koje pružaju zdravstvene usluge jer njima su definisane podgrupe stanovništva u kojima je rizik od smrti veoma velik. Kvalitet prikupljenih podataka o mortalitetu nije međutim onoliko dobar koliko se očekivao. Stoga su bila neophodna prilagodavanja prikupljenih podataka. Međutim, upotreba klasičnih metoda prilagodavanja otežana je zbog neizvesnosti stanovništva na Kosovu: pretpostavka ranije stabilnosti stanovništva ne može se više smatrati primenljivom, zbog nedavnih masivnih migracija koje su ozbiljno promenile distribuciju prema polu i starosti. Mnoge od tehnika upotrebljenih u ovom poglavlju donekle su tehničke prirode, mada se analizom trebalo doći samo do najosnovnijih stopa.

Svaka glava domaćinstva zamoljena je da da podatke o smrtima koje su se dogodile u domaćinstvu tokom perioda od 12 meseci pre istraživanja. Veoma je poznato da zbog raznih razloga ljudi često nerado govore o smrti i naravno da pitanja ove vrste ne obuhvataju sve slučajeve. Osim toga, u potpunosti su izostavljene smrti u domaćinstvima od jedne osobe i smrti u domaćinstvima koja odmah nakon toga emigriraju. Ovakvi nedovoljni podaci neumitno rezultiraju u podcenjenim stopama mortaliteta.

Kao što je navedeno u poglavlju 3, upitnik je obuhvatao i jednu reproduktivnu istoriju u kojoj su postavljena pitanja o ishodu svakog porođaja. Živo rođenje definisano je kao bilo koje rođenje, bez obzira na trajanje trudnoće koje je, nakon odvajanja deteta od majke pokazivalo bilo kakve znake života. Smrt novorodenceta definisana je kao smrt živorodenog deteta mlađeg od godinu dana. U vezi svakog živog rođenja prijavljenog u istoriji trudnoće postavljana su pitanja u vezi datuma rođenja (mesec i godina), pola, statusa preživljavanja i trenutne starosti (za preživelu decu) ili starosti kod smrti (za umrlu decu). Iz ovih informacija izracunate su procene mortaliteta za pojedine periode koji su prethodili ovom istraživanju.

Tacnost procena mortaliteta zavisi od varijabilnosti uzorkovanja procena i od kompletnosti i tacnosti sa kojom su rođenja i smrti prijavljivane i beležene (to je poznato kao greška van uzorkovanja). Tipično za retrospektivna istraživanja je da postoji mogućnost da žene neće prijaviti sva rođenja i sve smrti dece koja nisu preživela. Neprijavljivanje umrle dece je uglavnom najčešće kod smrti koje se javljaju u ranom periodu novorodencadi (tj. u neonatalnom periodu). Neprijavljivanje neonatalnih smrti rezultira jednim nenormalno niskim odnosom neonatalnog mortaliteta prema mortalitetu novorodencadi.

Uprkos ovim nedostacima, od kojih se neki mogu prevazići korišćenjem odgovarajućih demografskih metoda, pitanja obuhvaćena u istraživanju u vezi mortaliteta ipak mogu da daju neke korisne informacije.

5.2 Smrti u domacinstvima tokom proteklih 12 meseci

Gruba stopa smrti (CDR) predstavlja godišnji broj smrti na 1000 stanovnika. Ova mera se izracunava iz podataka tokom 12-to mesecnog perioda pre istraživanja i iz distribucije starosti i pola stanovništva domacinstva. Iz ovih podataka izracunato je da CDR iznosi 5.4 na 1000 stanovnika. S obzirom na raspoloživo empirijsko znanje raspoloživo u vezi propuštenih smrti iz ovog pitanja, pravi CDR mogao bi naravno da bude najmanje 6, a verovatno bliži 7. CDR potvrđuje da trenutno sistem vitalne statistike na Kosovu ne beleži sve smrti na Kosovu.

Ako upotrebimo ono što znamo o CDR, CBR (20 na hiljadu stanovnika) a samim tim takode i stopu prirodnog priraštaja⁹ (14.6 na hiljadu stanovnika) za izbor modela tabele života među Prinstonovim tabelama modela životaⁱⁱ, otkricemo da one odgovaraju veoma niskom mortalitetu bez obzira na region na koji se odnose. Životno očekivanje po rođenju može se proceniti na oko 75 godina.

Tabela 5.1 prikazuje distribuciju smrti u domacinstvima prema starosti. Čak i sa propustima, distribucija smrti prema starosti najverovatnije odražava veoma tačne starosti kod smrti. Na primer, tabela 5.1 ilustruje koncentraciju smrti u ranom životu, smanjenje mortaliteta u tinejdžerskim godinama i lagani porast mortaliteta u ranim reproduktivnim godinama kroz smrti porodilja, rat i nesreće, a zatim mortalitet naglo raste kako i godine rastu preko 50 godina starosti.

Tabela 5.1 Smrti u prošloj godini	
Procentualna distribucija smrti po domacinstvima prema starosti u protekloj godini, Kosovo 2003. god.	
Starosna grupa	Smrti
0-9	15.6
10-19	0.4
20-29	2.8
30-39	2.9
40-49	2.1
50-59	4.4
60-69	19.6
70 i preko	52.2
Ukupno	100

⁹ Stopa prirodnog priraštaja = gruba stopa smrtnosti – gruba stopa rađanja

5.3 Procena mortaliteta kod dece koja su umrla

Iako broj mrtve dece koju su prijavile majke nije veliki i izveštavanje zavisi od grešaka u uzorkovanju i grešaka koje nisu vezane za uzorkovanje iz dobijenih podataka možemo izracunati sledece stope:

- Stopa smrtnosti novorodencadi = 23.7 na 1000
- Stopa smrtnosti dece (smrti ispod 5 godina) = 42 na 1000

Pozivajuci se na Prinstonove tabele modela života (istocni region), ovakva stopa smrtnosti novorodencadi odgovarala bi životnom ocekivanju vecem od 70 godina; a ovakva stopa smrtnosti novorodencadi odgovarala bi životnom ocekivanju od blizu 67 godina. Ovi rezultati potvrduju da su podcenjene procene o mortalitetu dobijene pracenjem broja smrti (osoba svih starosti) koje su se dogodile tokom poslednjih 12 meseci pre istraživanja. Štaviše, sam upitnik je uveo jednu predrasudu: samo žene ispod 50 godina starosti intervjuisane su tokom istraživanja u vezi plodnosti; stoga se ne može uzeti u obzir u vreme istraživanja retrospektivna analiza podataka o rođenju i smrti dobijenih od žena starosti 50 godina ili više.

5.4 Stopa preživljavanja rodene dece – prilagodene stope

Upotrebom zabeleženih podataka, proporcija rodene dece koja su umrla bila bi jednaka nuli medu majkama mladim od 20 godina. To stvara jedan veliki problem pošto je metod za procenu smrtnosti novorodencadi iz proporcije umrlih novorodencadi zasnovan na tim podacima. Štaviše, distribucija proporcije umrle dece previše fluktuiira iz jedne starosne grupe ka drugoj kao što je prikazano u tabeli 5.2. Stoga ove proporcije moraju da budu prilagodene zbog neprijavlivanja pre nego što se koriste za izracunavanje stopa smrtnosti.

Starost majke	Urbano	Ruralno	Zajedno
15-19	0	0	0
20-24	0,02233	0,03645	0,03081
25-29	0,03435	0,03050	0,03146
30-34	0,01627	0,06038	0,04920
35-39	0,03246	0,07752	0,06846
40-44	0,03623	0,06320	0,05552
45-49	0,04685	0,06249	0,05838

Sve žene ispitane tokom istraživanja zamoljene su da daju potpunu istoriju svojih rođenja, uključujući pol, mesec i godinu rođenja, status preživljavanja i starost u vreme istraživanja ili starost kod smrti za svako živorođeno dete. Ovi podaci korišćeni su za izračunavanje proporcije umrle dece ikada rodene prema starosti majke.

Ovaj metod sastoji se u izračunavanju verovatnoće umiranja između rođenja i prvog rođendana, između rođenja i drugog rođendana, između rođenja i trećeg rođendana i između rođenja i petog rođendana, iz proporcije mrtve dece ikada rodene u majki sa starostima između 15-19, 20-24, 25-29 i 30-34 godina.

Za postizanje adekvatne konverzije koristi se niz faktora za konverziju $a(x)$, $b(x)$, $c(x)$ i oni se primenjuju na dva indikatora razvijenosti plodnosti: stopu pariteta žena starosti između 15-19/20-24 godina, a zatim i na paritet žena starosti između 20-24/25-29 godina. Faktori za konverziju primenjuju se na proporcije mrtve dece na sledeći način:

$$Q(i) = a(x) * [P_{15-19} / P_{(20-24)}] + b(x) * [P_{(20-24)} / P_{(25-29)}] + c(x)$$

Nizovi faktora za konverziju postoje za svaku regionalnu tabelu modela života Koalovih i Denemijevih tabela modela životaⁱⁱⁱ; ovde smo koristili tabele modela života istocnog regiona. Upotrebom Koalovog i Traselovog^{iv} metoda i Prinstonovih tabela modela života za istocni region^v kao referencu, izračunate su sledeće verovatnoće smrti:

Tacna starost i	Urbano	Ruralno	Ukupno
1	0,00000	0,00000	0,00000
2	0,02522	0,04236	0,03692
3	0,03645	0,03314	0,03390
5	0,01710	0,06470	0,05238
10	0,03464	0,08421	0,07391
15	0,03802	0,06748	0,05892
20	0,04870	0,06606	0,06134

Jedina verovatnoca koja se čini razumnom jeste mortalitet ispod starosti od pet godina: ${}_5q_0$. Međutim, izgleda da je ona podcenjena (zbog veoma niskog nivoa izračunatog za urbane oblasti). Ako pretpostavimo da je ${}_5q_0 = 60$ na hiljadu, onda životno očekivanje po rođenju iznosi oko 65 godina. Vrednost ${}_5q_0$ za ruralne oblasti treba razmotriti za dalju analizu.

Nakon ekstrapolacije, prijavljeno je 35823 živa rođenja koja su se dogodila tokom poslednjih 12 meseci pre istraživanja, od kojih je 1.171 dece umrlo. Pod pretpostavkom da je distribucija smrti novorođencadi tokom prve godine života dve trećine, a zatim

jedna trećina u drugom 12-mesečnom periodu, ukupan broj smrti pre prvog rođendana iznosi 1757, ako su one izazvane od strane 35823 živa rođenja. Stopa smrtnosti novorodencadi onda se procenjuje kao:

$$1q_0 = 49 \text{ na hiljadu}$$

Pitanje u vezi broja prijavljenih smrti tokom poslednjih 12 meseci pre istraživanja dalo je mnogo manji broj: prijavljeno je samo 848 smrti novorodencadi u poređenju sa gore navedenih 1757; to dovodi do zaključka o veoma niskoj "stopi prijavljivanja" od samo 48 procenata. Pretpostavimo da je ovo neprijavljivanje uticalo samo na decu ispod 1 godine starosti, to jest, korigovanjem samo smrti dece ispod jedne godine starosti, a ne one dece starosti između 1-4 godine, možemo izračunati da je:

$$5q_0 = 62 \text{ na hiljadu}$$

5.5 Zaključci o procenama mortaliteta

Smatra se da su prilagodene stope realnije od stopa dobijenih iz zabeleženih podataka. Na žalost ovi rezultati daju prilično tamnu sliku za Kosovo. Treba naglasiti da su ti rezultati, za sada, veoma približni i da nisu konkretni, a i da stvarni nivo smrtnosti verovatno leži negde između prijavljenih i prilagođenih stopa. Međutim, sa mogućnošću da ovakve visoke stope smrtnosti novorodencadi postoje na Kosovu, ukazuje se i potreba za daljim istraživanjima.

Poglavlje 6: Kontracepcija

U ovom poglavlju dati su rezultati u vezi raznih aspekata znanja o kontracepciji i kontraceptivnog ponašanja. Pitanja u vezi kontracepcije postavljena su svim ženama starosti između 15-49 godina. Pitanja obradena u ovom poglavlju obuhvataju znanje o kontraceptivnim metodama, upotrebu metoda kako u prošlosti tako i u sadašnjosti, mesta gde se kontraceptivna sredstva mogu nabaviti i iskustva sa sporednim pojavama.

6.1 Znanje o kontracepciji

Da bi dobio podatke o znanju i upotrebi planiranja porodice, popisivac je procitao spisak deset metoda planiranja porodice i pitao ispitanike da li su ili nisu culi za svaki pojedinačni metod. Kontraceptivni metodi obuhvatali su kako moderne tako i tradicionalne metode. Moderne metode obuhvataju pilulu, IUD, injekcije, sterilizaciju muškaraca i žena, dijafragmu, penu, gel i kondom za muškarce. Tradicionalni metodi obuhvataju metodu ciklusa/ periodičnu apstinenciju i prekinuti snošaj. Pored tih metoda, popisivac je mogao da zabeleži u upitniku bilo koje druge metode koje bi ispitanik spontano pomenuo.

Kao što je prikazano u tabeli 6.1, znanje u vezi kontracepcije je skoro univerzalno među kosovskim ženama, 97.5 procenata žena izjavilo je da su cule bar za jedan metod. Znanje je na najvećem nivou među trenutno udatim ženama (99 procenata).

<u>Tabela 6.1 Znanje o metodama kontracepcije</u>		
Procenat svih žena i trenutno udatih žena koje poznaju bilo koji metod kontracepcije, prema pojedinačnim metodama, Kosovo 2003		
Metod kontracepcije	Sve žene	Trenutno udete žene
Bilo koji metod	97.5	99.0
Bilo koji moderni metod		
Pilula	86.8	89.5
IUD	86.3	89.5
Injekcija	61.2	65.7
Dijafragma	33.4	36.1
Pena, gel	33.9	36.8
Kondom	76.0	76.0
Sterilizacija žene	47.4	52.3
Sterilizacija muškarca	32.0	33.9
Bilo koji tradicionalni metod		
Ritam	46.2	51.8
Prekinuti snošaj	68.5	78.9
Bilo koji drugi metod	5.3	5.1
Srednji broj poznatih metoda	6.3	6.7

Što se tice znanja o specifičnim metodama, 89.5 procenata trenutno udatih žena culo je kako za pilulu tako i za IUD. 76 procenata žena culo je za muški kondom i to je povećanje od 17.7 procenata u odnosu na 2000. godinu, što verovatno odražava efekte društvenog marketinga kondoma koje je povećano na Kosovu. Prekinuti snošaj je najšire poznata metoda među tradicionalnim metodama (78.9 procenata). Žene Kosova u proseku poznaju 6.3 kontraceptivnih metoda.

U tabeli 6.2 prikazan je procenat trenutno udatih žena koje poznaju bar jednu kontraceptivnu metodu a koji je razložen prema karakteristikama porekla. Sa izuzetkom najmlade starosne grupe, znanje u vezi bilo kog metoda i modernih metoda ne varira prema starosti i skoro je univerzalno. Veoma su izražene razlike među načinima stanovanja. Iako je sveobuhvatna šema slična za sve metode mnogo je verovatnije da su urbane žene cule o njima nego njihovi ruralni pandani.

<u>Tabela 6.2 Znanje o kontraceptivnim metodama prema biografskim karakteristikama</u>			
Procentualna distribucija svih žena koje poznaju kontraceptivne metode prema starosti, načinu stanovanja, etničkom poreklu i obrazovanju.			
Biografska karakteristika	Poznaje bilo koji metod	Poznaje bilo koji moderni metod	Broj žena
Starost			
15-19	92.8	90.8	797
20-24	97.7	97.0	817
25-29	99.0	97.8	769
30-34	98.3	96.2	688
35-39	98.5	97.6	592
40-44	99.1	98.7	394
45-49	98.2	96.2	553
Stanovanje			
Urbano	98.8	98.7	2 663
Ruralno	95.7	95.2	1 947
Etnicko poreklo			
Albansko	96.0	95.6	4 033
Srpsko	98.3	97.0	432
Ostalo	97.6	95.9	145
Obrazovanje			
Bez škole	77.0	74.6	144
Osnovna škola ¹⁰	96.0	95.6	2 499
Srednja i viša škola ¹¹	98.9	98.7	1 823
Univerzitet ili više	98.9	98.9	141

¹⁰ Ovaj nivo obuhvata tri kategorije odgovora datih u upitniku: manje od 1-4 razreda osnovne škole, više od 5-7 razreda osnovne škole, i završeno osnovno obrazovanje.

¹¹ Ovaj nivo obuhvata četiri kategorije odgovora datih u upitniku: 1-3 razred srednje škole, 4 i viši razredi srednje škole, gimnazija i više obrazovanje

6.2 Ikada upotrebljena kontracepcija

Za svaki metod za koji je žena ispitanik tvrdila da je cula o njemu, ona je zatim bila upitana da li je ikada ili nije koristila taj metod. U tabeli 6.3 prikazani su rezultati za sve žene reproduktivne starosti podeljene u starosne grupe od po 5 godina.

Skoro 5 od 10 žena je koristilo jedan kontraceptivni metod u nekom periodu svog života; 37 procenata svih žena izjavilo je da su bile seksualno neaktivne. Više žena je isprobalo jedan tradicionalni kontraceptivni metod nego neki moderni metod. Najčešće korišćen metod je, pre svega, prekinuti snošaj. Korišćenje prekinutog snošaja (48.9 procenata) upotrebu kondoma (12.2 procenata) prevazilazi za faktor koji je cetiri puta veci.

Tabela 6.3 Ikada korišćena kontracepcija														
Procenat svih žena i trenutno udatih žena koje su ikada koristile bilo koji kontraceptivni metod, prema pojedinačnom metodu i starosti, Kosovo 2003. godine														
Starost	Bilo koji metod	Moderni metod								Tradicionalni metod			Dru gi metod	Broj žena
		Bilo koji moderni metod	Pilula	IUD	Injekcije	Kon dom	Sterilizacija žene	Dijafragma	Pena/gel	Bilo koji tradicionalni metodi	Period icna apstin encija	Prekin uti snošaj		
SVE ŽENE														
15-19	5.3	33.1	9.3	17.4	0.0	14.5	4.1	0.0	0.0	66.8	6.7	46.7	1.2	714
20-24	17.4	32.3	4.2	6.6	1.3	17.3	0.5	1.9	2.6	67.6	9.1	56.1	0.3	804
25-29	44.7	39.4	8.3	12.4	1.6	13.3	1.3	1.2	1.9	60.5	7.7	52.3	0.0	758
30-34	66.3	43.2	7.1	15.6	0.9	13.6	0.5	2.3	3.3	56.7	10.3	46.4	0.0	677
35-39	81.7	42.0	9.8	17.0	0.3	10.8	3.0	0.6	0.6	58.0	9.1	48.9	0.0	588
40-44	84.0	46.6	8.9	19.0	1.6	11.9	2.6	1.2	1.1	53.2	7.8	45.9	0.0	548
45-49	73.2	42.3	10.2	17.5	0.1	9.0	2.9	1.2	1.0	57.4	7.5	50.1	0.2	391
Total	48.6	42.2	8.5	15.8	0.9	12.2	2.0	1.3	1.6	57.7	8.6	48.9	0.1	4 482

6.3 Trenutna upotreba kontracepcije

Za sve metode koje su žene prijavile da su koristile nekada u životu, one su takode upitane da li te metode koriste i danas. U tabeli 6.4 predstavljeni su nivoi sadašnje upotrebe kontracepcije za sve žene i za trenutno udate žene i 35 procenata svih žena u reproduktivnoj starosti trenutno koristi neki metod kontracepcije. Skoro svi korisnici su žene koje su trenutno udate. Kod mladih starosnih doba, nivo upotrebe kontraceptiva je nizak što odražava broj neudatih žena u mladim starosnim grupama i opšte odsustvo planiranja porodice u ranim periodima braka.

Tabela 6.4 Trenutna upotreba kontracepcije

Procenat svih žena i trenutno udatih žena, na osnovu trenutno korišćenog kontraceptivnog metoda, prema starosti Kosovo 2003. godine

Starost	Bilo koji metod	Moderni metod								Tradicionalni metod			Drugi metod	Broj žena
		Bilo koji moderni metod	Pilula	IUD	Injekcije	Ko-ndom	Sterilizacija žene	Dijafragma	Pena/ gel	Bilo koji tradicionalni i metodi	Periodična apstinencija	Prekinuti snošaj		
SVE ŽENE														
15-19	1.7	0.8	0.7	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	1.0	0.1	0.9	0.0	714
20-24	12.3	3.2	0.3	0.9	0.2	1.4	0.0	0.2	0.2	9.1	0.2	8.9	0.0	804
25-29	34.8	12.0	1.9	5.1	0.7	3.5	0.4	0.1	0.3	22.7	0.6	22.1	0.1	758
30-34	44.8	20.7	4.2	11.4	0.1	3.9	0.3	0.3	0.5	24.0	1.3	22.7	0.0	677
35-39	64.1	28.7	5.7	15.7	1.1	3.5	2.1	0.0	0.6	35.4	1.8	33.6	0.0	588
40-44	56.2	26.3	5.2	13.8	0.8	5.0	0.9	0.4	0.2	29.8	1.4	28.4	0.0	548
45-49	53.8	19.7	4.9	9.3	0.8	1.1	2.5	0.6	0.5	33.9	1.2	32.7	0.0	391
Total	35.0	14.5	2.9	7.3	0.5	2.6	0.7	0.2	0.3	20.5	0.9	19.6	0.0	4 482
TRENUTNO UDATE ŽENE														
15-19	33.9	10.4	7.8	0.0	0.0	2.6	0.0	0.0	0.0	23.6	1.6	22.0	0.0	41
20-24	32.2	8.4	0.9	2.4	0.6	3.5	0.0	0.5	0.5	23.7	0.6	23.1	0.0	315
25-29	47.7	16.0	1.9	7.2	0.9	4.8	0.6	0.1	0.5	31.6	0.9	30.7	0.2	536
30-34	52.3	24.1	4.9	13.3	0.1	4.5	0.3	0.4	0.6	28.1	1.6	26.5	0.0	551
35-39	69.9	31.4	6.2	17.2	1.2	3.9	2.3	0.0	0.6	38.6	2.0	36.6	0.0	535
40-44	62.1	29.2	5.8	15.3	0.9	5.5	1.0	0.5	0.2	33.0	1.6	31.4	0.0	482
45-49	58.5	21.5	5.4	10.2	0.8	1.2	2.7	0.6	0.6	37.0	1.4	35.6	0.0	347
Total	54.9	22.6	4.3	11.5	0.8	4.1	1.1	0.3	0.5	32.3	1.4	30.9	0.0	2 807

Iz tih odgovora moguće je dobiti Stopu preovladujuće kontracepcije (CPR)¹². Ukupno 54.9 procenata trenutno udatih žena koriste jedan metod planiranja porodice, a to je skoro dvostruko više nego što je CPR iznosio u 1999. godini (32.2 procenta). To je jedan iznenađujući rezultat i malo je verovatno da se takva promena u ponašanju zaista razvila u vremenskom periodu od četiri godine. Mogući razlozi za ovaj raskorak mogu biti nedovoljno prijavljivanje u istraživanju iz 1999. godine. 1999. godina je bila jedno izuzetno vreme za Kosovo kada su mnogi muškarci bili odsutni što je verovatno dovelo do niskih nivoa žena koje su prijavljivale trenutnu upotrebu kontraceptivnih sredstava. U jednom istraživanju koje je CARE sprovela u 2003. godini^{vi13} navedeno je da 36 procenata svih žena trenutno koriste neki moderni kontraceptivni metod; čime rezultati iz ovog istraživanja ukazuju na još veće povećanje upotrebe kontraceptivnih sredstava od strane žena u reproduktivnom dobu u poredenju sa 1999. godinom. Izveštaj koji je objavio CARE ukazuje da ovo povećanje može da bude rezultat programa

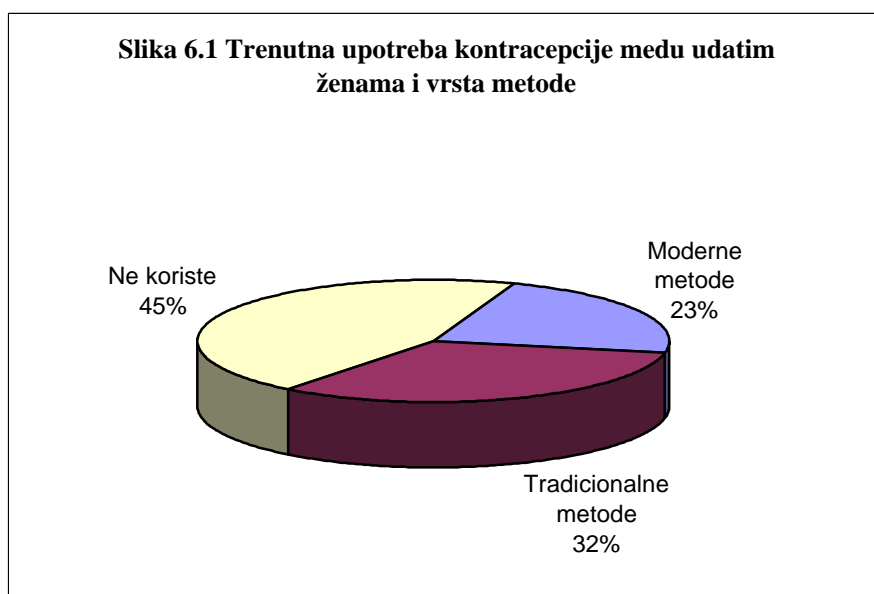
¹² Procenat ikada udatih žena koje trenutno koriste kontracepciju za odlaganje ili sprečavanje trudnoce.

¹³ Izveštaj o proceni praksi, znanja i stavova u vezi planiranja porodice, CARE International Kosovo 2003. godine.

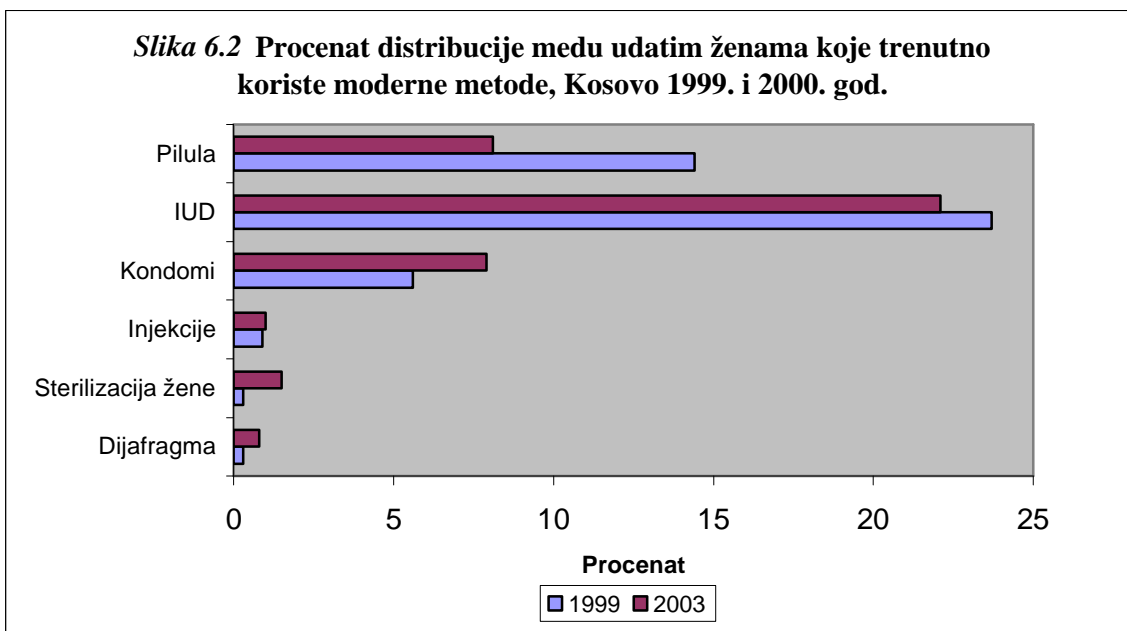
reproduktivnog zdravlja koje su tokom poslednjih nekoliko godina sprovodile razne agencije.

6.4 Mešoviti metod kontracepcije

Mešavina metoda odnosi se na proporciju specifičnih metoda koje trenutni korisnici upotrebljavaju. Dakle, uzimajući kao jednu celovitu grupu udate žene koje trenutno koriste kontracepciju, slika 6.1 pokazuje da 32 procenta ove grupe trenutno koristi tradicionalne metode; to bi mogao da bude odraz nivoa nezadovoljenih potreba za modernim metodama kontracepcije.

Slika 6.2 prikazuje mešavinu metoda među svim modernim metodama u poređenju sa rezultatima iz istraživanja iz 1999. godine. Od svih žena koje koriste moderne metode, IUD ima 22.1 procenat tržišnog udela i trenutno je najčešće korišćena moderna kontraceptivna metoda među udatim ženama. Ovo je tipično za bivše komunističke zemlje; pod komunističkim režimima IUD je uvek bio veoma jako propagiran kao oblik kontracepcije. Zanimljivo je da je procentualni iznos žena koje koriste pilulu opao za preko 6 procenata od 1999. godine. U metode koje su povećale svoj udeo na tržištu spadaju kondomi i sterilizacija žena.

6.5 Trenutna upotreba prema istorijatu porekla

Tabela 6.5 prikazuje da nivoi trenutne upotrebe kontraceptivnih sredstava među trenutno udatim ženama variraju prema istorijatu porekla. Stopa preovladavanja kontraceptiva u urbanim sredinama je veća nego u ruralnim sredinama (67 procenata prema 50 procenata). Pilula je jedini metod koji ima veći procenat upotrebe u ruralnim oblastima u poređenju sa urbanim. Efekat obrazovanja o kontracepciji je još upečatljiviji. Kao što je prikazano na slici 6.3, u starosnim dobima od 15-19 godina gde je ranije zabeleženo slabo prisustvo kontraceptivnih sredstava, žene sa srednjim ili višim obrazovanjem češće koriste kontracepciju od onih žena sa osnovnim obrazovanjem ili bez obrazovanja.

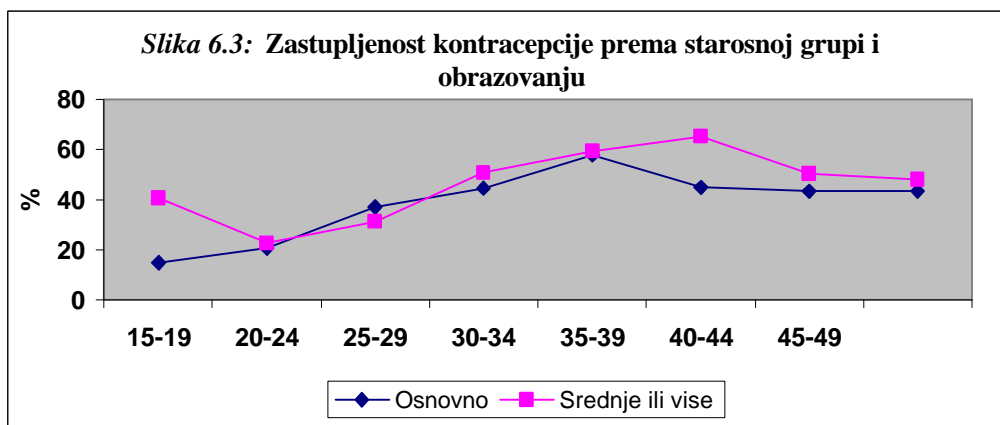

Tabela 6.5 Trenutna upotreba kontracepcije prema biografskim karakteristikama

Procentualna distribucija trenutno udatih žena na osnovu trenutno korišćenog kontraceptivnog metoda, prema načinu stanovanja, etničkom poreklu i obrazovanju, Kosovo 2003. godine															
Biografske karakteristike	Bilo koji metod	Moderni metodi								Tradicionalni metodi			Drugi metod	Broj žena	Bilo koji metod
		Bilo koji moderni metod	Pilula	IUD	Injekcije	Ko-ndom	Sterilizacija žene	Dijafagma	Pena/ gel	Bilo koji tradicionalni metodi	Periodicna apstinencija	Prekinuti snošaj			
Stanovanje															
Urbano	66.8	45.4	6.4	21.1	7.0	8.0	1.2	0.9	0.8	60.9	4.2	56.7	0.0	33.2	1 453
Ruralno	50.2	41.8	9.0	21.1	1.7	6.4	2.3	0.4	0.9	58.1	1.6	56.5	0.0	49.8	1 099
Etničko poreklo															
Albansko	53.7	41.9	8.2	22.0	1.5	6.9	2.1	0.5	0.7	58.1	2.0	56.1	0.0	46.3	2 187
Srpsko	62.5	37.6	2.7	18.1	0.0	11.0	0.0	2.2	3.6	62.2	6.8	55.4	0.3	37.5	285
Ostalo	76.8	24.6	13.1	7.9	0.5	2.6	0.5	0.0	0.0	75.4	7.4	68.0	0.0	23.2	880
Obrazovanje															
Bez škole	41.3	36.5	12.3	23.4	0.0	0.0	0.8	0.0	0.0	63.5	1.6	61.9	0.0	58.7	93
Osnovna škola ¹⁴	55.5	39.7	9.1	21.4	0.9	5.5	1.7	0.4	0.7	60.3	2.0	58.3	0.0	46.5	1 466
Srednja & viša škola ¹⁵	57.2	45.4	6.4	19.1	2.6	12.0	2.9	1.0	1.4	54.3	3.8	50.5	0.3	42.8	807
Univerzitet & više	66.4	44.7	2.5	22.3	5.9	6.9	6.3	0.0	0.8	49.3	2.5	46.8	0.0	33.6	185

6.6 Trenutna upotreba prema statusu žena

Na sposobnost žene da koristi kontraceptivne metode radi kontrolisanja njene plodnosti često utiče njen status i stepen njene osposobljenosti u društvu. Onaj ko donosi odluke u vezi kontracepcije u nekom partnerstvu predstavlja jedan pokazatelj žene osposobljenosti u društvu i pokazatelj je da li ona ima punu kontrolu nad svojom sopstvenom plodnošću. Razumevanje donošenja odluka kod kuće je takođe korisno za ljude koji se bave donošenjem smernica da bi doneli odluku kome se trebaju usmereno obratiti radi promovisanja kontracepcije. Žene u ovom istraživanju upitane su da li je upotreba kontracepcije uglavnom njihova odluka, odluka njihovih muževa/ partnera ili zajednička odluka. Kao što je prikazano u tabeli 6.6, skoro 80 procenata žena izjavilo je da je upotreba kontracepcije bila zajednička odluka doneta između njih i njihovih partnera. Skoro 20 procenata korisnica IUD izjavilo je da su njihovi muževi ili partneri bili oni koji su odlučili o upotrebi ovog metoda. Za sve pomenute metode veća je proporcija muškaraca koji su doneli odluku o upotrebi kontracepcije od proporcije žena.

¹⁴ Ovaj nivo obuhvata tri kategorije odgovora datih u upitniku: manje od 1-4 razreda osnovne škole, više od 5-7 razreda osnovne škole, i završeno osnovno obrazovanje

¹⁵ Ovaj nivo obuhvata četiri kategorije odgovora datih u upitniku: 1-3 razred srednje škole, 4 i viši razredi srednje škole, gimnazija i više obrazovanje

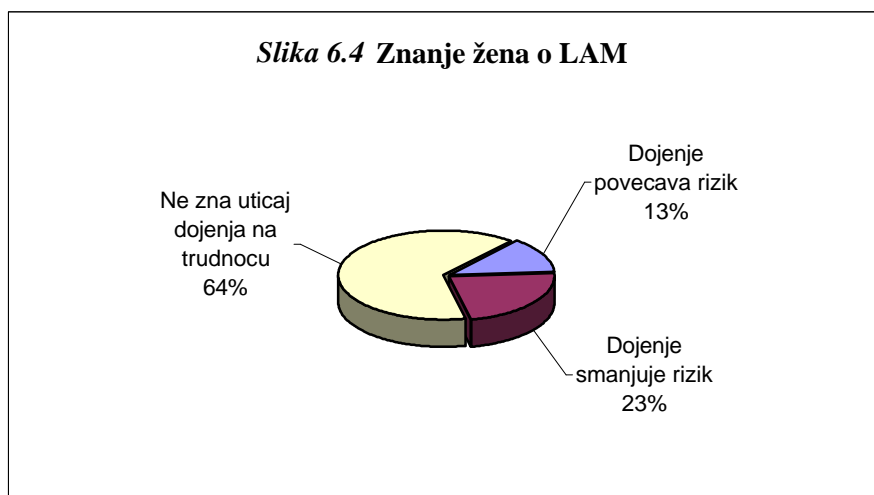
Tabela 6.6 Odluka o upotrebi kontracepcije Procentualna distribucija svih žena, na osnovu kontracepcijskog metoda koji trenutno koriste, prema odluci o korišćenju.						
Odluka o upotrebi kontracepcije:	Metod					Broj žena
	Sve metode	Pilula	IUD	Kondom	Prekinuti snošaj	
Odluka žene	5.3	6.7	6.9	8.7	3.3	104
Muža/partnera	15.4	11.9	19.6	7.3	15.2	223
Zajednicka	79.4	81.4	73.5	84.0	81.5	1381

Tabela 6.7 Odluka o upotrebi kontracepcije prema iografskim karakteristikama Procentualna distribucija svih žena koje koriste kontracepciju prema onima koji su doneli odluku, na osnovu izabranih biografskih karakteristika				
Karakteristika	Odluka o upotrebi kontracepcije			Broj žena
	Odluka žene	Muža/partnera	Zajednicka	
Starost				
15-19		19.4	80.6	15
20-24	7.4	12.5	80.1	111
25-29	5.3	17.1	77.6	273
30-34	4.8	13.0	82.2	345
35-39	5.0	16.3	78.8	390
40-44	5.2	16.2	78.6	351
45-49	5.8	14.6	79.6	223
Stanovanje				
Urbano	3.4	9.4	87.3	1022
Ruralno	6.2	18.4	75.4	686
Bracno stanje				
Neoženjen/neudata	59.8	24.3	15.9	31
Oženjen/udata	4.2	15.3	80.5	1674
Etnicko poreklo				
Albansko	4.5	16.2	79.4	1434
Srpsko	19.9	6.9	73.2	203
Ostalo	4.1	10.0	85.9	71
Obrazovanje				
Bez škole	1.5	31.9	66.6	54
Osnovna škola.	4.1	17.9	78.1	979
Srednja & viša škola	7.6	8.6	83.8	614
Univerzitet & više	10.2	1.7	88.2	61

Tabela 6.7 pokazuje odluku o upotrebi kontracepcije prema karakteristikama porekla. Donošenje odluke varira od mesta stanovanja, a zanimljivo je da u ruralnim oblastima skoro dvostruko veći broj žena od broja žena u urbanim oblastima donosi svoje sopstvene odluke u vezi upotrebe kontracepcije (3.4 procenta prema 6.2 procenta). Međutim 18.4 procenta žena koje žive u ruralnim oblastima izjavilo je da su njihovi muževi/ partneri doneli odluku u vezi upotrebe kontracepcije u poređenju sa 9.4 procenta žena u urbanim oblastima. Skoro 60 procenta neudatih žena izjavilo je da kontracepciju koriste po sopstvenoj odluci. Na kraju obrazovanje izgleda da ima uticaj na donošenje odluke u vezi korišćenja kontraceptivnih sredstava, jer kako napreduje nivo obrazovanja tako napreduje i procenat žena koje donose svoje sopstvene odluke o upotrebi kontracepcije kao i broj žena koje odluku donose zajedno sa svojim mužem ili partnerom.

6.7 Metod laktacione amenoreje (LAM)

Ako novorođence hrani isključivo majčinim mlekom, nova majka može da spreči trudnoću do najviše 6 meseci ako nije ponovo dobila periodu; to se često koristi kao jedan vid kontracepcije i poznat je kao LAM. Da bi se saznalo da li kosovske žene poznaju LAM, sve žene koje su učestvovala u istraživanju upitane su da li su šanse za ponovnu trudnoću uvećane ili umanjene tokom dojenja. Kao što je prikazano na slici 6.4, 64 procenta žena odgovorilo je da ne znaju ništa o efektu dojenja na trudnoću, a 13 procenta žena zaista misli da dojenje povećava rizik od trudnoće. Stoga se LAM ne koristi često na Kosovu za izbegavanje trudnoće.

6.8 Izvor kontracepcije

Informacije o izvorima modernih kontraceptivnih sredstava korisne su za rukovodioce planiranja porodice i za one koji je sprovode. Žene koje su izjavile da trenutno koriste neki moderni metod kontracepcije upitane su kada su poslednji put nabavile taj metod.

Javni sektor je primarni izvor snabdevanja kontraceptivnim sredstvima na Kosovu kao što je prikazano u tabeli 6.8, a 56 procenata korisnika modernih metoda dobilo je svoj metod iz javnog sektora. Vladini zdravstveni centri obezbeđuju 37 procenata svih modernih kontraceptivnih sredstava.

Izgleda da privatni sektor zadovoljava izvesnu potrebu za kontraceptivnim sredstvima i 30 procenata ispitanika odgovorilo je da je javni sektor njihov trenutni izvor kontraceptivnih sredstava. Glavni izvor u privatnom sektoru su privatni lekari. Tokom ispitivanja izvora snabdevanja specificnim metodama utvrđene su velike razlike. 43 procenta žena koje koriste kondome nabavljaju ih izvan medicinskih institucija. Kondomi se obično nabavljaju od prijatelja ili rodaka. Apoteke igraju važnu ulogu u snabdevanju oralnim kontraceptivnim sredstvima i 22 procenta trenutnih korisnika pilule izjavilo je da su svoje poslednje pakete pilula nabavili u apoteci.

<u>Tabela 6.8 Izvor modernih metoda kontracepcije</u>					
Procentualna distribucija trenutnih korisnika modernih kontraceptivnih metoda na osnovu poslednjeg izvora snabdevanja, prema pojedinačnim metodama, Kosovo 2003. godine					
Izvor	Pilula	IUD	Kondom	Sve moderne metode	Broje žena
Javni sektor					
Vladina bolnica	0.2	4.1	6.8	3.5	40
Vladin zdravstveni centar	43.6	43.9	10.0	37.2	363
Klinika za plan. Porod.	7.1	9.3	12.1	11.5	86
Mobilna klinika/terenski radnik	2.3	5.0	5.1	4.1	108
Privatni sektor					
Priv. bolnica/klinika	3.8	10.5	3.0	7.3	94
Apoteka	22.1	1.7	11.4	8.2	72
Privatni lekar	9.4	20.5	9.0	14.4	150
Drugi izvori					
Prijatelj/rodak	9.6	4.8	38.8	12.4	31
Verska institucija	2.0	0.0	0.0	0.8	5
Prodavnica	0.0	0.1	3.9	0.4	784
<u>Ukupno</u>	100.0	100.0	100.0	100.0	1 733

6.9 Sporedne pojave kontraceptivnih sredstava

Iskustvo sa sporednim pojavama i savetovanje u vezi njih cesto može da se odrazi na stope prekida korišćenja. Sve žene koje trenutno koriste neki moderni kontraceptivni metod upitane su da li su imale neke sporedne pojave. Žene su zatim upitane da li su o mogućim sporednim pojavama bile obavешtene od strane zdravstvenog radnika i da li su im bili dati saveti u vezi sporednih pojava koje mogu da ocekuju. Kao što je prikazano u tabeli 3.5 skoro 12 procenata žena prijavilo je iskustva sa sporednim pojavama kontraceptivnih sredstava. Preko jedne četvrtine svih korisnika bilo je obavешteno o sporednim efektima i od te četvrtine skoro je svima bilo receno šta da ucine ako i kada dode do sporednih pojava.

<u>Tabela 6.9 Iskustva sa porednim efektima kod žena koje koriste moderne metode kontracepcije</u>		
	Trenutni korisnici	Broj žena
Imale su sporedne efekte sa sadašnjim metodom	11.7	1 733
Zdravstveni radnik im je rekao za sporedne efekte	26.4	1 727
Ako im je receno za sporedne efekte, takode im je receno šta da rade pri njihovoj pojavi	94.5	300

Poglavlje 7: Pitanja reprodukcije i seksualnog zdravlja

U 2003. godini postavljena su neka pitanja u vezi šireg pitanja reproduktivnog zdravlja koja nisu bila postavljena u istraživanju iz 1999. godine. U ovom poglavlju opisano je gde žene sticu znanja o planiranju porodice i sa kim one razgovaraju o planiranju porodice. Ovo poglavlje takode obuhvata informacije o posetama zdravstvenim ustanovama od strane žena ispitanika, a radi njih ili njihove dece. Na kraju je svim ženama starosti od 15-45 godina postavljeno nekoliko pitanja kako bi se utvrdili njihovi stavovi i znanje u vezi izbegavanja SIDE.

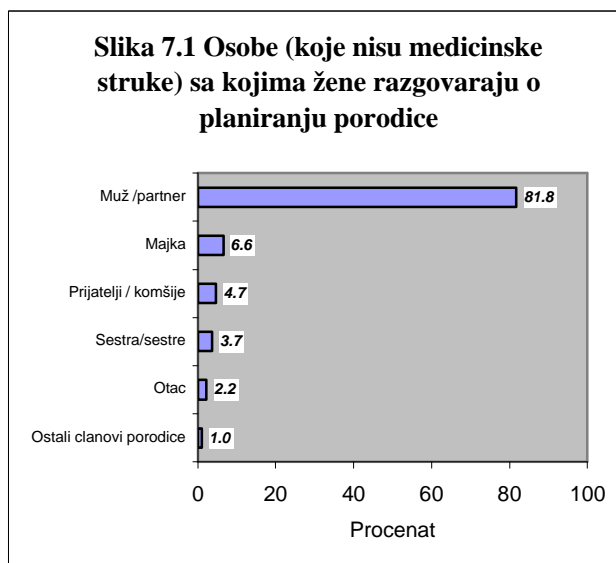
7.1 Planiranje porodice

U tabeli 7.1 prikazan je procenat žena u reproduktivnom dobu koje su posetili terenski radnici koji su sa njima razgovarali o planiranju porodice. Broj posećenih žena je bio izuzetno nizak i iznosio je 3.5 procenta. Od udatih žena je posećeno 4.3 procenta i nešto je veća verovatnoća da žene koje žive u urbanim oblastima poseti terenski radnik u poređenju sa ženama koje žive u ruralnim oblastima.

Žene koje su diskutovale o planiranju porodice tokom 12 meseci:	Sve žene	Udate žene	Urbano	Ruralno	Broj žena
Sa terenskim radnikom	3.5	4.3	4.1	3.2	4503
Sa prijateljima, komšijama ili rodacima	33.9	47.3	40.2	31.6	4499

Skoro 40 procenata žena izjavilo je da o planiranju porodice razgovaraju sa prijateljima, komšijama ili rodacima. Ponovo je mnogo verovatnije da ce urbane žene razgovarati o toj temi sa prijateljima, komšijama ili rodbinom nego ruralne žene (40.2 procenta prema 31.6 procenta). Žene koje su o planiranju porodice razgovarale sa osobom koja nije medicinske struke zamoljene su da odgovore ko je ta osoba bila, a slika 7.1 pokazuje da je 81.8 procenata žena koje su razgovarale o planiranju porodice to cinile sa svojim muževima ili partnerima. To ukazuje na važnost podizanja svesti i znanja o planiranju porodice kako medu muškarcima tako i medu ženama.

Slika 7.1 Osobe (koje nisu medicinske struke) sa kojima žene razgovaraju o planiranju porodice

7.2 Posete lekaru

Primarnu zdravstvenu zaštitu na Kosovu pružaju brojne institucije kao što su klinike i bolnice. Struktura sistema primarne zdravstvene zaštite sastoji se od jednog glavnog doma zdravlja za svaku opštinu, njih ukupno 30, a oko njih se nalaze satelitski porodični centri od kojih na celom Kosovu ima približno 350.

Kao što je prikazano u tabeli 7.2, 47 procenata svih žena izjavilo je da su posetile zdravstvenu ustanovu radi sebe ili svoje dece tokom poslednjih 12 meseci. Posete zdravstvenim ustanovama pokazuju znatnu promenljivost u odnosu na starost i mesto stanovanja. Urbani stanovnici mnogo češće posećuju zdravstvenu ustanovu od ruralnih stanovnika. Žene starosti preko 25 godina češće posećuju zdravstvene ustanove od mladih žena, verovatno zbog toga što mlade žene još nemaju dece.

Izgleda da takode postoji neki odnos između obrazovanja i poseta zdravstvenim ustanovama. Sa porastom nivoa obrazovanja postoji i odgovarajući rast proporcije žena koje su izjavile da posećuju zdravstvenu ustanovu. Da bi bili u mogućnosti da objasnimo ključne asocijacije u statističkom obliku, jedno buduće istraživanje u vezi zdravlja treba da pokrije i druge aspekte zdravstvenih ustanova, uključujući usluge koje se nude i zadovoljstvo klijenata uslugama, pristup tim uslugama i poimanja ljudi u vezi blagostanja.

Tabela 7.2 Zdravstvene posete		
Procentualna distribucija žena koje su posetile zdravstvanu ustanovu, prema biografskim karakteristikama, Kosovo 2003. godine		
Biografska karakteristika	Posetilo je zdravstvenu ustanovu	Broj žena
Sve žene	47.4	4505
Starost		
15-19	20.9	725
20-24	39.1	808
25-29	55.8	764
30-34	61.1	681
35-39	56.3	590
40-44	54.1	549
45-49	51.4	388
Stanovanje		
Urbano	54.9	2605
Ruralno	44.5	1900
Etn. poreklo		
Albansko	46.3	3934
Srpsko	69.5	427
Ostalo	75.8	144
Obrazovanje		
Bez škole	46.1	139
Osnovna škola	46.8	2425
Srednja i viša škola	49.0	1798
Univerzitet ili više	56.1	141

7.3 Informacije o reproduktivnom zdravlju iz drugih izvora

Iako tokom istraživanja nisu postavljana pitanja o mnogim aspektima reproduktivnog zdravlja, postoje i neki drugi izvori podataka gde se mogu naci neke informacije o toj temi. Ponovno reaktivirani sistem vitalne statistike na Kosovu zabeležio je na primer da je u 2003. godini^{vii}, 84 procenata svih porodaja izvršeno u bolnici/ porodilištu. Za sva rođenja gde je beležena težina po rođenju 6.5 procenata beba imalo je težinu manju od 2.5 kg što je kvalifikovano kao mala težina po rođenju. Izveštaj koji je u 2003. godini sproveo UNICEF pod nazivom 'Unapredenje efikasne perinatalne nege na Kosovu'^{viii} navodi da su u 2002. godini oko 10 procenata hospitalizovanih porodaja bili porodaji uz pomoc carskog reza. U izveštaju je takode navedeno da je za sada mali broj žena koje primaju negu nakon porodaja. Drugi izveštaj bio je koncentrisan samo na negu posle

porodaja na Kosovu i u njemu stoji da se kvalitet nege tokom poseta nakon porodaja može smatrati lošim jer je samo jedna trecina ispitanih žena dobila saveta u vezi normalne trudnoce, ishrane, mogucih komplikacija tokom trudnoce i dojenja^{ix}.

7.4 HIV/AIDS/SIDA na Kosovu

Program Ujedinjenih nacija za AIDS (UNAIDS) procenio je da je u regionu istocne Evrope i centralne Azije krajem 2003. godine živelo 1.3 miliona ljudi sa HIV-om^x. HIV/AIDS je jedna pandemija koja medutim veoma varira u oblastima cak istog regiona i trenutno, prema sistemu stepenovanja UNAIDS-a, za Kosovo se smatra da ima nizak nivo epidemije sa stopom preovladavanja nižom od 0.1procenata. Prvi slucaj AIDS-a zabeležen je 1986. godine i od tada je zabeleženo samo još 58 registrovanih slucajeva HIV/AIDS-a na Kosovu^{xi}. Za nacin prenošenja uglavnom se prijavljuje heteroseksualni odnos. Može se medutim reci da je u velikoj meri još nepoznat broj ljudi na Kosovu koji su još uvek živi i žive sa HIV/AIDS-om.

7.5 Znanje o HIV/AIDS/SIDI i metodi sprecavanja HIV-a

Od žena u reproduktivnom dobu prikupljene su informacije o tome da li su cule za bolest zvanu AIDS i da li veruju da postoji nacin da se ona izbegne. Tabela 7.3 pokazuje procenat žena koje su cule o AIDS-u razložen prema karakteristikama porekla. Skoro 9 od 10 žena svih karakteristika porekla culo je za AIDS sa izuzetkom žena koje nikada nisu pohadale školu. 13.4 procenta ruralnih žena tvrdilo je da ne zna ništa o AIDS-u u poređenju sa 3.6 procenta urbanih žena i mladih žena, to jest, verovatnije je da su žene mlade od 30 godina cule za AIDS nego starije žene.

Da bi se procenilo znanje o HIV/AIDS-u, od ispitanika koji su culi o toj infekciji traženo je da odgovore da li postoji nešto što se može uciniti da bi se izbegla infekcija virusom koji izaziva AIDS. Podaci u tabeli 7.3 pokazuju da 90 procenta žena koje su cule za AIDS takode smatra da postoji nacin da se on izbegne. I opet, žene preko 30 godina, žene u ruralnim oblastima i žene bez obrazovanja manje su verovala da postoji nacin za izbegavanje infekcije AIDS-om.

Tabela 7.3 Znanje o HIV-u			
Procentualna distribucija žena koje su cule za HIV/AIDS i da li veruju da ima nacina za izbegavanje HIV/AIDS, prema biografskim karakteristikama, Kosovo 2003. godine			
Biografska karakteristika	Culo je za HIV/AIDS	Veruje da ima nacina da se izbegne HIV/AIDS	Broj žena
Sve žene	89.5	90.2	4505

Tabela 7.3 Znanje o HIV-u			
Procentualna distribucija žena koje su cule za HIV/AIDS i da li veruju da ima načina za izbegavanje HIV/AIDS, prema biografskim karakteristikama, Kosovo 2003. godine			
Udate žene	88.1	89.5	
Starost			
15-19	91.4	91.5	725
20-24	93.8	90.8	808
25-29	91.4	91.9	764
30-34	86.1	92.4	681
35-39	88.1	90.3	590
40-44	86.2	82.9	549
45-49	86.1	88.0	388
Stanovanje			
Urbano	96.8	94.4	2605
Ruralno	86.6	88.3	1900
Etnicko poreklo			
Albansko	88.9	90.1	3934
Srpsko	98.1	97.2	427
Ostalo	97.7	80.4	144
Obrazovanje			
Bez škole	54.9	65.3	139
Osnovna škola ¹⁶	87.5	88.4	2425
Srednja i viša škola ¹⁷	98.0	95.0	1798
Univerzitet ili više	100.0	98.3	141

Ako su ispitanici odgovorili da se infekcija HIV-om može spreciti, od njih je zatraženo da navedu metode prevencije. Ovo je bilo jedno pitanje sa otvorenim mogućnostima i ženama je bilo dozvoljeno da bez podsticanja navedu sva sredstva koja poznaju. Tabela 7.4 prikazuje procenat žena koje su spontano pomenule načine za izbegavanje infekcije HIV-om. Najčešće navedeno sredstvo za sprecavanje HIV/AIDS-a bila je upotreba kondoma, koju je pomenulo 61 procenat žena. Drugi najčešće pomenut način bio je vernost partneru. Bilo je izrazitih razlika u odgovorima između žena raznih obrazovnih nivoa, a sa svakim porastom obrazovnog nivoa jedne veće proporcije žena u svakoj obrazovnoj grupi navedene su specifične strategije za izbegavanje HIV-a (sa izuzetkom izbegavanja transfuzija krvi, injekcija i ljubljenja). Jedan mali deo žena koje su pomenule druge strategije za izbegavanje infekcije pomenule su i da su neophodni programi obrazovanja i komunikacije (IEC) za širenje znanja na sve žene.

¹⁶ Ovaj nivo obuhvata tri kategorije odgovora datih u upitniku: manje od 1-4 razreda osnovne škole, više od 5-7 razreda osnovne škole, i završeno osnovno obrazovanje

¹⁷ Ovaj nivo obuhvata četiri kategorije odgovora datih u upitniku: 1-3 razred srednje škole, 4 i viši razredi srednje škole, gimnazija i više obrazovanje

Tabela 7.4 Znanje o nacinima za izbegavanje HIV-a
Medu ženama koje su cule za AIDS procenat pojedinačnih poznatih metoda za izbegavanje infekcije HIV-om, Kosovo 2003. godine

Biografske karakteristike	Nacini za izbegavanje HIV/AIDS-a								Broj žena
	Apstinirati od seksa	Koristiti kondome	Biti veran partneru	Izbegavati seks sa osobama koje imaju više partnera	Izbegavati seks sa intravenoznim korisnicima droge	Izbegavati transfuzije krvi	Izbegavati injekcije	Izbegavati ljubljene	
Sve žene	10.9	61.2	54.7	32.1	26.3	5.6	6.7	3.1	3946
Udate žene	11.2	63.3	53.0	34.3	27.3	5.9	6.8	3.7	
Starost									
15-19	19.8	64.1	50.7	34.6	28.3	6.9	6.7	6.0	637
20-24	18.0	68.1	53.9	40.8	31.9	7.2	7.2	2.6	723
25-29	13.9	63.6	52.6	32.5	23.6	5.8	6.3	4.7	692
30-34	17.4	65.3	54.6	33.5	27.7	4.4	6.2	3.0	598
35-39	21.9	64.8	54.5	32.1	28.2	6.9	10.2	4.2	509
40-44	22.4	56.8	52.5	31.6	25.6	2.7	5.0	2.0	463
45-49	16.4	52.2	49.8	30.9	22.5	6.5	5.3	1.9	324
Stanovanje									
Urbano	16.7	69.7	55.8	37.7	30.9	6.6	7.6	3.8	2402
Ruralno	19.2	60.5	51.7	32.8	25.7	5.6	6.5	3.7	1544
Etn. oreklo									
Albansko	17.4	63.8	52.9	34.5	27.3	5.7	7.3	3.9	3417
Srpsko	31.3	70.6	69.6	38.2	38.7	6.3	0.6	1.8	410
Ostalo	28.6	38.2	30.6	21.4	10.3	12.5	2.7	0.7	119
Obrazovanje									
Bez škole	11.2	46.8	37.8	17.6	9.6	4.5	8.5	9.2	80
Osnovna škola	16.5	50.7	44.4	27.3	21.8	5.1	5.9	3.3	2013
Srednja i viša škola	17.4	72.4	55.2	39.5	31.6	6.2	6.5	3.1	1714
Univerzitet ili više	17.7	76.6	74.8	50.4	40.2	2.2	9.5	4.0	139

Poglavlje 8: Migracija

U ovom poglavlju navedeni su podaci prikupljeni tokom istraživanja u vezi aspekata migracije stanovništva. Koncepti rođenja i smrti su dobro shvaceni i njihovo merenje je u skladu sa međunarodno prihvatljivim kriterijumima. Međutim, migracija mora da bude specifično definisana za svaki kontekst u kome se pominje. Ljudi su po prirodi pokretni i kretanje zbog mnogih razloga je deo svakodnevnog života. Migracija se stoga mora definisati u kontekstu određenog mesta i određenog vremena. Migracija, posebno unutrašnja migracija, kada bude jedinstveno definisana za određenu zemlju možda neće biti pogodna za međunarodna poređenja.

Postoji veliko interesovanje i nagadanje u vezi teme međunarodne migracije na Kosovu, a ipak broj ljudi koji je napustio zemlju, a zatim se vratio nakon rata 1999. godine i dalje je nepoznat. Obično se informacije o migraciji dobijaju ili popisom ili putem sistema vitalne statistike neke zemlje. Poslednji popis na Kosovu održan je 1991. godine (ali je bojkotovao od strane delova stanovništva) i sistem vitalne statistike Kosova trenutno beleži samo podatke o rođenjima, smrtima, vencanjima i razvodima. Stoga drugi podaci osim podataka dobijenih u istraživanju koji su ovde navedeni nisu pouzdani podaci u vezi migracije na Kosovo.

8.1 Unutrašnja migracija

U istraživanju izvršena su dva neznatno različita pristupa merenju unutrašnje migracije. Prvi pristup odnosi se na ljude koji su živeli u nekom drugom mestu u vreme svog rođenja sve do mesta njihovog stalnog boravka na dan istraživanja. To se često naziva doživotna migracija. Da bi ljudi bili smatrani doživotnim migrantima, oni mora da trenutno žive u regionu razlicitom od regiona njihovog rođenja. Treba imati u vidu da se ljudi koji su se iselili iz svog regiona rođenja u nekom vremenu u prošlosti ali su se sada vratili ne smatraju doživotnim migrantima. Štaviše, pored najnovijeg kretanja, višestruka kretanja unutar Kosova nisu uzeta u obzir i osobe rodene u inostranstvu koje sada žive na Kosovu isključene su iz stroge analize interne migracije, mada se ponekad pojavljuju u tabelama radi dodatnih informacija.

Drugi pristup zasnovan je na pitanju o mestu stalnog stanovanja tačno 5 godina pre istraživanja. Svaka osoba koja sada živi u regionu drugacijem od onog gde je živela pre tačno pet godina smatra se migrantom tokom tog perioda. Ovde treba imati u vidu da kao i sa mestom rođenja, ljudi sa višestrukim kretanjem i oni koji su se vratili iz inostranstva su isključeni. Štaviše, ovim pitanjem obuhvaćene su samo osobe koje sada imaju pet godina ili više.

8.1.1 Doživotna migracija

Doživotna migracija zasnovana na mestu rođenja veoma je korisna zbog brojnih namena. Njena glavna zasluga leži u definiciji koju ona daje migrantu koji je migrirao sa mesta rođenja u bilo kom vremenu tokom njegovog ili njenog životnog veka. Ovo daje jednu veoma korisnu sociološku definiciju migranta u vezi svih ljudi koji svoje poreklo vode od izvan neke oblasti odredišta kao migranti bez obzira na vreme njihovog kretanja.

Jedan od nedostataka korišćenja podataka o doživotnoj migraciji je da je vremenski raspored migracije veoma neprecizan. Mogu se posmatrati samo neto efekti. U tabeli 8.1 prikazan je broj osoba koje su se uselile ili iselile u svakom regionu tokom svojih života. U zadnjoj koloni tabela prikazuje proračunatu procenu neto migracije gde je moguće videti koji su regioni na dobitku, a koji na gubitku zbog procesa doživotne migracije.

Ukupno oko 5 procenata ispitanika u istraživanju su doživotni unutrašnji migranti koji su se doselili u svoj sadašnji region stalnog stanovanja. Pored toga, skoro 28 hiljada ispitanika izjavilo je da su rođeni u inostranstvu.

<u>Tabela 8.1 Doživotni migranti prema regionima, 2003. godina</u>			
Region rođenja	Ulazni migranti	Izlazni migranti	Neto-migranti
Đakovica	4900	14,300	-9400
Gnjilane	4700	14,100	-9400
Mitrovica	9600	16,300	-6700
Pec	16,000	8200	+7800
Prizren	6400	11,800	-5400
Priština	36,600	14,100	+22,500
Uroševac	10,600	10,000	+600
Inostranstvo	27,800

Najupečatljivija odlika tabele 8.1 je veoma izražena doživotna neto migracija u region Prištine. Više od 36 hiljada ispitanika koji sada žive u regionu Prištine izjavilo je da su rođeni u drugim regionima Kosova. Ako se uzmu u obzir oni koji su rođeni u inostranstvu, a sada žive u Prištini, više od 10 procenata uzorkovanog stanovništva regiona Prištine rođeno je izvan regiona Prištine, ili je rođeno u inostranstvu ili negde drugde na Kosovu. Regioni Đakovice, Gnjilana, Mitrovice i Prizrena pretrpeli su relativno velike gubitke doživotnih migranata tokom godina. Region Peci je pretrpeo relativno velik priliv doživotnih migranata.

8.1.2 Unutrašnja migracija 1998-2003

U tabeli 8.1 prikazana je regionalna distribucija unutrašnje migracije tokom petogodišnjeg perioda od 1998. do 2003. godine. S obzirom na jake tokove ulaznih migranata i izlaznih migranata tokom petogodišnjeg perioda, nije iznenađujuće da je teško tumačiti ove brojeve i to ne bi bilo veoma korisno za predskazivanje nivoa ili pravaca budućih kretanja. Međutim, neke odlike su veoma zanimljive. Region koji je

pretrpeo najveće nivoe ulazne migracije je, neiznenađujuće, region Prištine sa više od 8 hiljada migranata iz drugih regiona Kosova koji su ušli tokom petogodišnjeg perioda. Pec je takode primio relativno velik broj ulaznih migranata, 3.7 hiljada. Izlazni migranti s druge strane, poticu iz Mitrovice i u manjem obimu iz Uroševca. Neto migracija, razlika između ulazne i izlazne migracije odražava ova kretanja. Najveći neto prilivi migranata su u regionu Prištine i iznose oko 7 hiljada neto migranata. Za razliku od nje, Mitrovica je pretrpela najveće neto gubitke, koji iznose više od 6 hiljada tokom tog perioda.

Tabela 8.2 Unutrašnja migracija tokom pet godina za osobe starosti od pet godina i više			
Region	Ulazna migracija	Izlazna migracija	Neto migracija ¹⁸
Đakovica	500	2600	-2100
Gnjilane	1000	700	+300
Mitrovica	900	7100	-6200
Pec	3700	400	+3300
Prizren	2000	1500	+500
Priština	8100	1100	+7000
Uroševac	1000	3800	-2800

Poteškoce u definisanju migranata već su ranije objašnjene. Da su u ovoj analizi korišćene opštinske granice, a ne regionalne granice (u principu je velicina uzorka bila suviše mala da bi to dozvolila), rezultati bi bili drugaciji. Kosovo je podeljeno na 30 opština. Dodatne granice demarkirane od strane opština povećale bi broj ljudi koji se kreću preko granice koji bi se na taj način klasifikovali kao unutrašnji migranti.

Kao jedna korisna vežba upoređeni su brojevi migranata koji prelaze regionalne i opštinske granice i ti podaci dati su u tabeli 8.3. Iako se ovi opštinski podaci moraju koristiti s oprezom, rezultati su jasni i veoma upečatljivi. Na osnovu regionalnih migracionih nivoa procenjeno je da je region Prištine dobio oko 1.7 procenta svog stanovništva kao direktnu posledicu unutrašnje migracije tokom poslednjih pet godina. Da su opštinski podaci korišćeni za ovaj proračun, procenat za centralnu Prištinu bio bi mnogo veći. Opširnije govoreći, u tabeli 8.3 jasno se vidi da je broj ulaznih migranata izračunat na osnovu opštinskih podataka više nego dvostruko veći od broja dobijenog iz ograničenih regionalnih podataka. U regionu Prištine došlo je do znatnog premeštaja stanovništva a takode i u Mitrovici ali u manjoj meri.

¹⁸ Iz ovih brojki moguće je izračunati petogodišnju stopu unutrašnje migracije (r). Uzmimo da oni koji su ostali, plus oni koji su migrirali čine jedno teoretsko stanovništvo koje nije iskusi unutrašnju migraciju (P_2), kao i da oni koji su ostali plus oni koji su migrirali čine istraženu populaciju, (P_1), onda je $r = (\log_e P_1/P_2)/n * 100$. Korišćenjem ovog pristupa, region Prištine je na primer dobio oko 1.7% svoje istražene populacije tokom poslednjih pet godina kao direktnu posledicu unutrašnje migracije.

Tabela 8.3 Broj ulaznih migranata koji prelaze iz jednog regiona i opštine			
Regioni	Ulazni migranti koji prelaze granice regiona	Ulazni migranti koji prelaze granice opštinske ¹⁹	
Đakovica	500	600	
Gnjilane	1000	1600	
Mitrovica	900	4700	
Pec	3700	4900	
Prizren	2000	4400	
Priština	8100	17,000	
Uroševac	1000	4400	
Ukupno	17,200	37,600	

8.2 Migranti koji se vraćaju iz inostranstva

Kao što je ranije navedeno, na raspolaganju su samo ograničene informacije o međunarodnoj migraciji. Na pitanje o mestu stalnog boravka pre pet godina, međutim, prikupljeni su neki podaci o osobama starosti od 5 godina i više koje su izjavile da su 1999. godine živele u inostranstvu. Kao što je prikazano u tabeli 3.9, nešto više od osam procenata sadašnjih stanovnika koji su 1998. godine živeli u inostranstvu vratilo se iz Srbije i Crne Gore na Kosovo. Jedan manji broj, koji čini oko 4 procenta, vratio se iz Makedonije. Što se tiče zemalja izvan bivše Republike Jugoslavije, najveća grupa migranata povratnika živela je krajem 1998. godine u Nemackoj i ona čini 47 procenata povratnika, a zatim sledi Švajcarska sa 18 procenata. Dodajte ovome broj celokupnih porodica koje su migrirale i druge koji nisu zastupljeni u sadašnjim domacinstvima i procenjeni broj je već veoma velik u poređenju sa prisutnim stanovništvom.

Interesantan podatak je i migracija koja se dogodila tokom neprijateljskih dejstava tokom 90-tih godina i ukupan broj stanovnika koji su otišli u inostranstvo u 1998. godini koji je iznosio 39 hiljada veći je od broja stanovnika koji su izjavili da su rođeni u inostranstvu (skoro 28 hiljada, pogledajte ponovo tabelu 8.1), što je siguran pokazatelj da je nivo migracije naglo porastao tokom tog perioda.

¹⁹ Opštine unutar regiona su: **Đakovica:** Decani, Đakovica i Orahovac; **Gnjilane:** Gnjilane, Kamenica i Vitina; **Mitrovica:** Mitrovica, Leposavic, Srbica, Vucitrn, Zubin Potok, i Zvečan; **Pec:** Istok, Klina i Pec; **Prizren:** Dragaš, Prizren, Suva Reka, Mališevo; **Priština:** Glogovac, Kosovo Polje, Lipljan, Novo Brdo, Obilic, Podujevo i Priština; **Uroševac:** Kacanik, Štimlje, Štrpce i Uroševac

Tabela 8.4 Zemlja stanovanja, pre pet godina, za stanovnike povratnike		
Zemlja	Ukupan broj	Procenat
Srbija i Crna Gora	3300	8.3
Nemacka	18,200	46.7
Švajcarska	7,200	18.3
Švedska	3,200	8.2
Makedonija	1,600	4.0
Holandija	1,100	2.8
Turska	1000	2.7
Francuska	800	2.0
Ostala Evropa	800	2.3
Druge zemlje	600	1.5
Nije navedeno	1200	3.2
Ukupno	39,000	100

8.3 Odsutni članovi porodice

U istraživanju iz 1999. godine zabeleženo je da je bilo približno 225, 000 odsutnih lica, dok je u istraživanju iz 2003. godine ovaj broj opao na 168,900. U tabeli 8.5 navedena je distribucija odsutnih članova porodice prema starosnoj grupi i polu. Ovde se vide brojne odlike koje su tipicne za migraciono stanovništvo. Kao prvo, prevladavaju odsutna lica koja su u radnom dobu i neće svi oni pripadati radnoj snazi. Na primer, neki od njih su pohađali redovno obrazovanje, dok su drugi, a posebno žene bili angažovani na poslovima u domaćinstvu. Ipak vredi napomenuti da je 56 procenata odsutnog stanovništva starosti između 20 i 40 godina. U vezi ove odlike jeste i veoma niska proporcija (5 procenta) odsutnih starijih od 50 godina, što može biti uzrokovano problemom da glave domaćinstva zamisle da su ti ljudi odsutni iz domaćinstva.

Druga značajna odlika jeste veliki broj muškaraca među odsutnim osobama. Za celokupno odsutno stanovništvo, broj muškaraca je skoro dvostruko veći od broja žena. U starosnoj grupi od 0-19 godina razlika među polovima nije toliko izražena, međutim za starosne grupe iznad 20 godina starosti razlike u polovima rastu do preko 2 muškarca na 1 ženu.

Tabela 8.5 Prijavljeni odsutni članovi porodice						
Starosna grupa	Muškarci		Žene		Ukupno	
	Ukupan broj	Procenat	Ukupan broj	Procenat	Ukupan broj	Procenat
0-9	16,900	15.1	14,000	24.5	30,900	18.3
10-19	13,400	12.0	9,300	16.2	22,700	13.4
20-29	36,500	32.7	15,000	26.3	51,500	30.5
30-39	30,600	27.4	13,200	23.2	43,900	25.9
40-49	8,700	7.7	3,100	5.5	11,800	7.0
50-59	2,600	2.3	1,600	2.8	4,200	2.5
60 +	3,100	2.8	900	1.5	4000	2.4
Ukupno	111,800	100	57,100	100	168,900	100

Poglavlje 9: Potreba za daljim istraživanjem

Ovo poslednje poglavlje dodato je kako bi se istakli neki nalazi iz Demografskog, socijalnog i istraživanja reproduktivnog zdravlja na Kosovu koji bi trebali da podstaknu potrebu za daljim istraživanjem. U ovom poglavlju takode ce biti naglašene neke preostale praznine u našem znanju u vezi seksualnog i reproduktivnog zdravlja na Kosovu koje su nažalost prevazilazile finansijski okvir ovog istraživanja.

Rezultati dobijeni iz istraživanja u vezi plodnosti prikazani u poglavlju 4 doveli su do nekih iznenađujucih rezultata. Naime, da je ukupna stopa plodnosti porasla od istraživanja vršenog 1999. godine i da su želje za polom deteta izražene u korist decaka i posebno visoke među ženama starosti između 25 i 35 godina. Iako možda ima problema sa kvalitetom podataka dobijenih iz jednog ili oba istraživanja, ovi nalazi ipak odražavaju neobicnu sliku sadašnje plodnosti na Kosovu koja zahteva dalje razmatranje.

Na Kosovu postoji ozbiljan problem nedovoljno prijavljenih slucajeva smrti u sistemu vitalne statistike, a samim tim se iz zvanicnih izvora veoma malo saznaje o stanju mortaliteta. Na žalost, podaci prikupljeni u istraživanju o mortalitetu nisu bili dovoljni i stvarni nivoi mortaliteta, posebno mortaliteta novorodenacadi ostaju samo kao procene. Ako ovakva visoka stopa mortaliteta kao što je navedena u poglavlju 5 zaista postoji, onda treba pokrenuti punu istragu uzroka mortaliteta novorodencadi.

Vec odavno je primeceno da muškarci igraju važnu ulogu u ostvarivanju reproduktivnih ciljeva. Trenutno postoji jedna velika praznina u znanju u vezi upotrebe, znanja i stava prema kontraceptivnim sredstvima od strane muškaraca na Kosovu. U poglavlju 6, 15.4 procenata svih žena izjavilo je da je korišćenje kontracepcije bila isključivo odluka njihovih muževa ili partnera, a u poglavlju 7, 81 procenat udatih žena izjavile su da su o planiranju porodice razgovarale sa svojim partnerima ili muževima. Ovi rezultati ukazuju na to da muškarci igraju glavnu ulogu u donošenju odluke o kontraceptivnim sredstvima, medutim, veoma je neophodno bolje shvatiti ovu ulogu i reproduktivno i seksualno zdravlje muškaraca uopšte.

U poglavlju 2 skrenuta je pažnja na veliki odnos među polovima pri rođenju i mogućnost vršenja izbora pola pre rođenja. Podaci iz sistema vitalne statistike na Kosovu takode potvrđuju jedan neprirodno visok odnos među polovima. Istraživanje iz 2003. godine nije se bavilo pitanjima abortusa, ali je u istraživanju iz 1999. godine navedena jedna indukovana stopa abortusa od 4.8 na 100 živorođene dece, medutim u izveštaju iz 1999. godine naglašeno je da sigurno nisu prijavljeni svi abortusi. Indukovani abortus na Kosovu je legalan sve do 14. nedelje trudnoce; medutim, postoje nagadanja da su mnogi abortusi izvršeni ilegalno, nakon 14. nedelje trudnoce i da su verovatno mnoge žene imale više abortusa. Pošto od 1999. godine nije vršeno dalje istraživanje po pitanju indukovanih abortusa, ne postoje nikakvi dokazi koji bi potkrepili ili opovrgli ova nagadanja. Medutim, veoma je poznato da praksa indukovanih abortusa može loše da utice na zdravlje žene, smanji njene šanse za daljim radanjem i da doprinese smrti majke ili novorodencadi i stoga je od velikog znacaja sprovesti istraživanje o indukovanom abortusu radi istraživanja gore navedenih nagadanja.

Literatura

- ⁱ IUSSP Radna Grupa 2003. god., *Seminar o demografiji konflikta i nasilja*, Oslo, Norveška
- ⁱⁱ Ujedinjene Nacije (1983). *Indirektne tehnike demografske procene, Prirucnik X, Istraživanja stanovništva*, br. 81. Prodajni br. E83.XIII.2.
- ⁱⁱⁱ isto.
- ^{iv} isto.
- ^v isto.
- ^{vi} CARE International 2003. god., *Izveštaj o proceni praksi planiranja porodice, znanja i stavova*, Priština, Kosovo: CARE International
- ^{vii} Statisticka kancelarija Kosova 2004. god., *Bilten vitalne statistike 2002-2003*, Priština, Kosovo: SOK
- ^{viii} UNICEF 2003, *Unapređivanje efikasne perinatalne nege na Kosovu – Izveštaj o proceni*, Priština Kosovo: UNICEF
- ^{ix} UNICEF/Medical Consulting Group 2003, *Nega posle porodaja na Kosovu*, Priština, Kosovo: UNICEF/Medical Consulting Group
- ^x UNAIDS/SZO 2004, *Izveštaj o globalnoj epidemiji AIDS-a za 2004. godinu – 4. svetski izveštaj* Ženeva, Švajcarska: UNAIDS/WHO
- ^{xi} Ministarstvo zdravlja 2004. god.- Informacije date na zahtev Kancelarije za HIV/AIDS, Priština, Kosovo

Dodatak A: Tabela kvalitativnih podaci

Tabela A1 Distribucija domacinstava prema starosti									
Distribucija domacinstava po grupama od po pet godina de facto stanovništva prema polu, Kosovo 2003									
Starost	Muški		Ženski		Starost	Muški		Ženski	
	Broj	Procenat	Broj	Procenat		Broj	Procenat	Broj	Procenat
0	175	1.9	152	1.6	41	131	1.4	123	1.3
1	184	2.0	161	1.7	42	120	1.3	105	1.1
2	217	2.3	185	2.0	43	108	1.2	128	1.4
3	180	1.9	181	1.9	44	120	1.3	93	1.0
4	191	2.1	165	1.8	45	105	1.1	92	1.0
5	185	2.0	167	1.8	46	71	0.8	101	1.1
6	179	1.9	170	1.8	47	93	1.0	83	0.9
7	211	2.3	174	1.9	48	101	1.1	79	0.8
8	212	2.3	180	1.9	49	96	1.0	70	0.8
9	193	2.1	200	2.1	50	93	1.0	119	1.3
10	222	2.4	189	2.0	51	76	0.8	96	1.0
11	203	2.2	191	2.1	52	92	1.0	75	0.8
12	206	2.2	168	1.8	53	77	0.8	80	0.9
13	208	2.2	196	2.1	54	63	0.7	80	0.9
14	184	2.0	178	1.9	55	66	0.7	86	0.9
15	193	2.1	174	1.9	56	76	0.8	83	0.9
16	203	2.2	205	2.2	57	58	0.6	69	0.7
17	169	1.8	184	2.0	58	74	0.8	72	0.8
18	204	2.2	161	1.7	59	69	0.7	69	0.7
19	175	1.9	171	1.8	60	58	0.6	66	0.7
20	187	2.0	194	2.1	61	53	0.6	50	0.5
21	176	1.9	181	1.9	62	63	0.7	53	0.6
22	165	1.8	193	2.1	63	59	0.6	55	0.6
23	179	1.9	157	1.7	64	55	0.6	36	0.4
24	154	1.7	159	1.7	65	54	0.6	67	0.7
25	148	1.6	171	1.8	66	66	0.7	52	0.6
26	152	1.6	176	1.9	67	45	0.5	66	0.7
27	148	1.6	155	1.7	68	48	0.5	49	0.5
28	136	1.5	159	1.7	69	38	0.4	54	0.6
29	122	1.3	145	1.6	70	39	0.4	53	0.6
30	118	1.3	134	1.4	71	32	0.3	38	0.4
31	132	1.4	141	1.5	72	32	0.3	40	0.4
32	114	1.2	155	1.7	73	35	0.4	37	0.4
33	127	1.4	154	1.7	74	33	0.4	31	0.3
34	126	1.4	127	1.4	75	23	0.2	28	0.3
35	114	1.2	118	1.3	76	19	0.2	19	0.2
36	103	1.1	128	1.4	77	16	0.2	21	0.2
37	115	1.2	128	1.4	78	13	0.1	24	0.3
38	124	1.3	110	1.2	79	17	0.2	17	0.2
39	99	1.1	118	1.3	80+	68	0.8	80	0.9
40	107	1.2	114	1.2	Total	9295	100.0	9308	100.0

Dodatak B: Upitnik

Institucionet e Përkohshme Vetëqeverisëse/Privremena Institucija Samouprave/ Provisional

Institutions of Self Government

Ministria e Shërbimeve Publike/Ministarstvo javnih službi/Ministry of Public Services

Enti i Statistikës së Kosovës/ Zavod za Statistiku Kosova/ Statistical Office of Kosovo

DEMOGRAFSKA I ZDRAVSTVENA ANKETA

Juli 2003

IDENTIFIKACIJA DOMAĆINSTVA

A1. OPŠTINA: _____

NAZIV MESTA/NASELJA _____

A2. STATISTIČKI KRUG: _____

A3. POPIŠNI KRUG _____

A4. BROJ DOMAĆINSTVA I IME NOSIOCA PORODICE: _____

A5. Broj poseta od strane anketara (Navedi broj poseta)

Poseta	1	2	3
Datum posete	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Vereme posete	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐

PODACI O DOMAĆINSTVU

STATUS ANKETIRANJA:

A6. Da li je upitnik domaćinstva kompletiran?

- 1---Da → Idi na **A 8**
2---Ne

A7. Koji je razlog za nekompletiranje upitnika?

- 1---...Odsutno domaćinstvo (nikog nema kod kuće)
2---...Nesposoban za odgovor (bolestan, veoma star, itd.)
3---...Odbijanje
4---...Nema vremena
5---...Napušten stan/ kuća (razrušena)
6---...Ostalo (navedi) _____

A8. VREMENSKO TRAJANJE ANKETIRANJA

Ime anketara _____

Potpis: _____

Ime anketara _____

Potpis: _____

Nadzornik: _____

Potpis: _____

DEMOGRAFSKA I ZDRAVSTVENA ANKETA Juli 2003

Upitnik za domaćinstvo
Lista za članove domaćinstva

Tabela 1.

B1. Redni Broj	B2. Ime i Prezime Prisutne osobe	B3. Odnosi sa nosiocem domaćinstva		B4. Redni broj porodice u domaćinstvu	B5. Prisustvo		
		Relaksia	Šifra		Prisutni	Pivremeno I otsutni	Opština/ Država u vreme Anketiranja
0 1			00	0	1 ☐	2 ☐	
0 2			00	0	1 ☐	2 ☐	
0 3			00	0	1 ☐	2 ☐	
0 4			00	0	1 ☐	2 ☐	
0 5			00	0	1 ☐	2 ☐	
0 6			00	0	1 ☐	2 ☐	
0 7			00	0	1 ☐	2 ☐	
0 8			00	0	1 ☐	2 ☐	
0 9			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 0			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 1			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 2			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 3			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 4			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 5			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 6			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 7			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 8			00	0	1 ☐	2 ☐	
1 9			00	0	1 ☐	2 ☐	
Svega;			00		00	00	

Ako ima više od 19 osoba' uzmite drugi obrazac

Podaci će se koristiti jedino za statističke potrebe

DEMOGRAFSKA I ZDRAVSTVENA ANKETA Juli 2003
Upitnik za domaćinstvo

Umrle osobe tokom poslednjih 12 meseci

(od jula 2002)

Tabela 2.

B 6. Br	B 7. Ime	B 8. Umrle osobe			B 9. Mesec dogadjaja	B 10. Datum rođj Umrle osobe	
		M	Z			Mesec	Godina
			Trudnoće Rodjenja	Ostale			
0 1		1 ☐	2 ☐	3 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 2		1 ☐	2 ☐	3 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 3		1 ☐	2 ☐	3 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 4		1 ☐	2 ☐	3 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>

Lista ostali odsutni članova porodice osim članova koji su obično prisutni

Tabela 3.

B 11. Br.	B 12. Ime	B 13. Pol		B 14. Datum Rodjenja	B 15. Koliko vreme On/ ona je odsutan?		B 16. Gde se nalazi On/ ona Opština/mesto/država
		M	Ž		Godina	Mesec	
0 1		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 2		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 3		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 4		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 5		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 6		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 7		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 8		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
0 9		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>

Ako ima više od 9 osoba' uzмите drugi obrazac

Podaci će se koristiti jedino za statističke potrebe

DEMOGRAFSKA I ZDRAVSTVENA ANKETA Juli 2003

Upitnik za domaćinstvo

Prebivalište i Domaćinstvo

B17. Vrsta zgrade?

- 1 Kuća sa jednom stanbenom jedinicom
 2 Kuća sa dve sanbene jedinice
 3 Kuća sa tri i više stambenih jedinica

B18. Vrsta kuće/stana

- 1 Kuća ili stan tradicionalni
 2 Ne tradicionalna
 3 U zgradama za kolektivni smestaj

B19. Status vlasništva?

- 1 Vlasnik
 2 Podstanar
 3 Ostalo

B20. Vrsta vlasništva?

- 1 Privatno
 2 Ostalo

B21. Broj soba:

B22. Da li kuca (stan) ima?

	Da 1	Ne 2
Kuhinju	☐	☐
Kupatilo unutra	☐	☐
Kadu ili tuš unutra	☐	☐
Struju	☐	☐
Centralno grejanje	☐	☐
Kanalizacije za crne vode	☐	☐

B23. Glavni izvor pijuće vode

- 1 Voda iz vodovoda (cevi) unutra u zgradi/stanu
 2 Voda iz vodovoda (cevi) u bašti (parceli)
 3 Javni vodovod (česma)
 4 Voda iz otvorenog bunara
 5 Voda iz pokrivenog bunara
 6 Površinska voda iz izvora / reke
 7 Kišna voda
 8 Cisterna/kamion
 9 Ostalo _____ (navedi)

B24. Da li vaše domaćinstvo ima

- 1 Motocikel
 2 Auto, kamion, itd
 3 Traktor
 4 Radio
 5 Televizior
 6 Kompjuter
 7 Telefon (fiksni)
 8 Telefon (celularni)
 9 Frižider
 10 Nijedno od gore navedeni stvari

B25. Da li možete da izračunate mesečne dohotke u Euro iz svih izvora?

- 1 0-100
 2 101-200
 3 201-301
 4 301-400
 5 401-800
 6 801-1600
 7 1601 i više

DEMOGRAFSKA I ZDRAVSTVENA ANKETA Juli 2003

Individualni upitnik

Opština _____ Opština

Statistički krug _____ Kod statističkog kruga

Popisni krug Br. domaćinstva Br. osobe

C 1. Ime _____

C 2. Pol Muški 1 Ženski 2

C 3. Datum rođenja

Dan mesec godina

C 4. Bračno stanje

Samac 1 oženjen 2 razveden 3 udavac 4

Godina sklapanja prvog braka

C 5. Etnička pripadnost

- Albanac..... 1
- Srbin..... 2
- Crnogorac..... 3
- Hrvat..... 4
- Turcin..... 5
- Bošnjak..... 6
- Rom..... 7
- Goran..... 8
- Ostalo _____ (navedi)
- Nepoznato..... 9

C 6. Mesto rođenja

Gde ste vi rođeni?

Ista opština Da

Isti na **C 8.**

U drugoj opštini (navedi) _____

Drugo mesto/Država (navedi) _____

C 7. Vremensko trajanje boravka

Koliko ste vremena (neprekidno) živeli u ovoj opštini?

Godina Mesec

ZA ODOJČAT OD 0 GODINA ZAVRŠAVA SE ANKETIRANJE

C 8. Gde ste živeli pre godinu dana?

Ovo je u Juli 2002

Istoj opštini Da

Isti na **C 10.**

Drugoj opštini (navedi) _____

U drugoj zemlji/Državi (navedi) _____

C 9. Razlozi za kretanje

Koji je glavni razlog kretanja

- 1 Ekonomski
- 2 Obrazovanje
- 3 Društvo
- 4 Povratak kući
- 5 Zdravlje
- 6 Ostale: (navedi) _____

ZA DECU OD 1 - 4 GODINE ZAVRŠAVA SE ANKETA

C 10. Gde ste vi živeli pre 5 godina?

Ovo je na Juli 1998

Istoj Opštini Da

U drugoj Opštini (navedi) _____

Mesto/ Druga država (navedi) _____

Podaci će se koristiti jedino za statističke potrebe

DEMOGRAFSKA I ZDRAZTVENA ANKETA Juli 2003
Individualni upitnik

C 11. Da li vi sada pohađate školu

- Osnovnu 1
Srednju 2
Višu 3
Ne pohađja 4 Idi na **C 13.**

C 12. Mesto pohađanje škole

- Mesto vaših roditelja 1
Drugo mesto na Kosovu 2
Van Kosova 3

C 13. Najviša završena škola

- Bez škole 1
Manje od osnovne škole 1-4 2
Manje od osnovne škole 5-7 3
Osnovna 4
Srednja 1-3 5
Srednja 4 i više 6
Gimnazija 7
Viša škola 8
Univerzitet i više 9

C 14. Vreme trajanja vašeg školovanja?

Godine pohađanja škole

ZA DECU OD 5 - 14 GODINA ZAVERŠAVA SE ANKETIRANJE

C 15. Pismenost

Da li možete da čitate i pišete

Na bilo kom jeziku Da 1 Ne 2

C 16. Status ekonomske delatnosti

Da li ste tokom prošle nedelje radili neki posao ili u sopstvenom preduzeću ili drugoj delatnosti od koje vi ili vaše domaćinstvo dobija dohotke u novcu ili robi

Da 1 Ne 2
Idi na **C 19.**

C 17. Da li ste tokom prošle nedelje obavili neki posao za koji ste plaćeni ili niste plaćeni (ne uključujući kućne poslove za najmanje jedan sat (ili ako ste student nezaposlen, domaćica ili pensioner i radite samo na određeno vreme ili na slučajnim poslovima

Da 1 Ne 2
Idi na **C 18.**

C 18.

Iako niste radili prošle nedelje da li ste imali neki posao ili biznis/ delatnost gde se možete vratiti

Da 1 Ne 2
Idi na **C 20.**

C19. Zanimanje (radno mesto)

Ko je vaše poslednje radno mesto prošle nedelje?

C 20. Razlog zašto ne radite

Koji je razlog zašto niste radili tokom prošle nedelje?

- Domaćica 1
Student 2
Traži posao 3
Spreman da radi ali ne traži posao stalno 4
Pensionisan 5
Ostali 6

ZA SVE MUŠKARCE I ŽENE STARE PREKO 50 GODINA ANKETIRANJE SE OVDE ZAVRŠAVA

Podaci će se koristiti jedino za statističke potrebe

DEMOGRAFSKA I ZDRAVSTVENA ANKETA Juli 2003

Individualni upitnik
KONTRACEPCIJA
Pitanja za žens. pola 15 - 49

Tabela 2.

Znanje o kontracepciji i upotreba

C 21. Šifra Met.	Metode za sprečavanje gravidnosti	C 22. Da li ste čuli za ove metode?		C 23. Da li ste primenili metodu?	
		Da	Ne	Da	Ne
1	PILULE Žena uzima tablete svaki dan	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
2	IUD Žena ima postavljenu spiralu , postavljenu od lekara ili med. sestre	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
3	INEKCIJE Žena prima inekciju u zdr. ustanovi Koja sprečava gravidnost za nekoliko meseci	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
4	DIAFRAGMA Žena upotrebljava pre odnosa	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
5	GELL Žena upotrebljava pre odnosa	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
6	KONDOM Upotrebljavaju muškarci tokom seksualnih odnosa	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
7	TEMPO/ABSTENIRANJE Par izbegava seks. odnose radi izbegavanja daljnih trudnoća tokom mesečni ciklusa	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
8	PREKID Muškarac prekida odnos pre orgazma	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
9	STERELIZACIJA ŽENE Žena je operisana zbog prekida daljnih trudnoća	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
10	STERELIZACIJA MUŠKARACA Muškarac je operisan zbog otklanjanja mogućnosti da ima više dece	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐
11	DRUGE METODE (Navedi)	1 ☐	2 ☐	1 ☐	2 ☐

C 24. Da li vi momentalno upotrebljavate neke od metoda

Da 1

Ne 2 Idi na **C 27.**

C 25. Ako da, koje?

Šifra metode

C 26. Kada ste vi učili zadnji put za metodu?

Javni sektor

- 1 Vladine institucije
2 Dom Zdravlje
3 Klinike za planiranje porodice
4 Obilna klinika
5 Socijalni /zdravstveni radnik

Ostalo: _____

Lekarski privatni sektor

- 6 Privatna bolnička klinika
7 Apoteka
8 Privatni lekar

Ostalo: _____

Ostali izvori

- 9 U prodavnici
10 Verskoj instituciji
11 Od drugova ili bližnjih

Ostalo: _____

Idi na **C 28.**

C 27. Ako ne, da li ste sada u jednoj od situacija?

- 1 Nemate odnose
2 Sterilna
3 Trudnica
4 Želite da imate decu
5 U zdravstvenoj ustanovi

Idi na **C 32.**

C 28. Da li ste nekad imali problema ili uticaja prilikom
korišćenja metode

Da 1 Ne 2

C 29. Da li vam je rečeno od strane radnika za
planiranje porodice za posledice koje mogu nastati

Da 1 Ne 2

Idi na **C 31.**

C 30. Da li vam je rečeno šta da radite ako biste imali probleme
ili koju posledicu

Da 1 Ne 2

Podaci će se koristiti jedina za statističke potrebe

DEMOGRAFSKA I ZDRAVSTVENA ANKETA Juli 2003
Individualni upitnik

C 31. Da li možete reći da korišćenje kontraceptivnih sredstava uglavnom je?

- 1 Lična odluka
2 Odluka muža/partnera
3 Zajednička odluka

Ostalo: _____
(Navedi)

C 32. Da li vas je tokom posljednjih 12 meseci posetio terenski radnik koji je razgovarao sa vama u vezi planiranja porodice?

Da 1 Ne 2

C 33. Da li ste tokom posljednjih 12 meseci posetili dom zdravlja za vašu zdravstvenu brigu ili vaše dece?

Da 1 Ne 2

C 34. Tokom prošle godine ili meseca da li ste diskutovali planiranje porodice sa drugovima, sa susedima ili bližnjima?

Da 1 Ne 2
Idi na **C 36.**

C 35. Sa kim?

- 1 Suprugom/Partnerom
2 Majkom
3 Ocem
4 Sestrom(sestrama)
5 Bratom (braćama)
6 Ćerkom(ćerkama)
7 Sinom (sinovima)
8 Svekrvom
9 drugovima/cama/susedima

Ostalo: _____
(navedi)

C 36. Da li mislite da šanse da žena zatrudni su:

- 1 Veće sa dojenjem
2 Manje sa dojenjem
3 Ne znam

C 37. Sada želim da proračunavamo o drugoj temi. Da li ste čuli za bolest koja se naziva SIDA/AIDS ?

1 Da 2 Ne
Idi na **C 40.**

C 38. Da li postoji nešto što jedna osoba može da učini kako se ne bi zarazila SIDA/AIDS-om?

1 Da 2 Ne
Idi na **C 40.**

C 39.

HIV AIDS

Šta može da uradi jedna osoba kako bi izbegla AIDS

- 1 Abstenira od seksa
2 Upotrebljava kondome
3 Ostaje veran jednom partneru
4 Izbegava seks sa osobom koja ima mnogo partnera
5 Izbegava seks sa osobama koji uzimaju drogu špricom intravenozno
6 Izbegava transfuziju krvi
7 Izbegava inekcije
8 Izbegava poljupce

Ostalo : _____
(Navedi)

Podaci će se koristiti samo za statističke potrebe

DEMOGRAFSKA I ZDRAVSTVENA ANKETA Juli 2003
Individualni upitnik

Pitanja za žene

Živorodjeni

C 40. Da li ste tokom vašeg života nekad radjali dete (decu), i ako je dete umrlo?

Da Ne

Idi na **C 49.**

Ako DA upiši imena za svu živorodjenu decu, bez obzira da li su živa ili ne, počev od prvog rođenja deteta..
Upiši sva imena živorodjene dece kod **C 42** .Blizance, trojke upiši u posebne redove

C 41. Br.	C 42. Ime prvog deteta (ostale dece)	C 43. Pol		C 44. Datum rođenja		C 45. Da li je IME još živ/a		C 46. Koliko godina je imalo IME kada je umrlo?			C 47. Konstatiraj: da li je tu bilo neko rođenje između IMENA i prvog rođenja	
		Muški	Ženski	Mesec	Godina	Da	Ne	Datum	Mesec	Godina	Da	Ne
01		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
02		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
03		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
04		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
05		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
06		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
07		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
08		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
09		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐
10		1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 ☐	2 ☐

C 48. Ako biste se vratili nazad u vremenu kada još niste imali decu i ako biste tada bili u mogućnosti da odaberete tačan broj vaše dece u vašem životu, koliko bi bio?

Idi na **C 50.**

C 49. Ako biste bili u mogućnosti da odlučujete o tačnom broju dece, koji bi taj broj bio?

C 50. Koliko od te dece bi ste želeli da su dečaci ili devojčice ili koliko je za vas to nebitno?

Dečaci Devojčice I jedno/i drugo

C 51. Da li se slažete sa vašim suprugom/partnerom o broju dece koji želite ili on želi više dece nego što vi želite?

- 1 Isti broj
2 Nekoliko (manje)
3 Više
4 Ne znam

Podaci će se koristiti samo za statističke potrebe